

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 6. ÚNORA 1947

CENA Kčs 3.50

Rozčilování není program

JAN BÍLÝ

Glosy k procesu s henleinovskými poslanci a senátory

Dr. JAR. DRÁBEK

Sněmovna contra Ďuriš

BOHUMIL BÍLEK

O krizi rozhlasu

EDVARD CENEK

U jednoho stolu

JIRÍ ZHOR

... a spala na loktech

ANTONÍN HORSKÝ

Generální stávka — Sláva spravedlivým soudcům — Kdo vystoupil, je vyloučen — Zákon nebo ulice — Pomůže zákon — Definitiva je definitiva — Revoluce sekčních šéfů
Spřežení bez kočího — Potřebná tradice — Boj o čtyři miliardy — Mládež — SČM

NEČISTOTA, LIKNAVOST,
POVĚRY A NEZNALOST
vraždí děti!

Ze Slaného
sladké!

LUKA

TOVÁRNA VE SLANÉM

Desserty - čokoláda - cukrovinky

STARO PÁMEN

JAK VÁM CHUTNÁ?
PŘESVĚDČTE SE! RADOST VIDĚT A POPÍT!
SMÍCHOVSKÝ PIVOVAR NÁRODNÍ PODNIE

ZNÁTE MĚSÍČNÍK

KYTICE?

Nejrozšířenější beletristický časopis vysoké
literární hodnoty

Rediguje JAROSLAV SEIFERT

Právě vyšlo 1. číslo II. ročníku

Mezi spolupracovníky jsou přední čeští básníci (Fr. Halas, F. Hrubín, P. Kříčka, St. K. Neumann, J. Seifert, F. Šrámek, K. Toman a j.), romanopisci (J. Drda, M. Fábera, M. Hanuš, E. Hostovský, J. John, F. Langer, V. Rezáč, J. Weil, a j.), kritikové (V. Běhounek, P. Eisner, F. Götz, F. Kovárna, M. Novotný, K. Teige a j.), malíři (J. Bauch, E. Filla, J. Lada, F. Muzika, V. Rada, J. Slaviček, K. Svolinský, J. Zrzavý a j.).

První ročník KYTICE přinesl pestrou úrodu 33 povídek, množství básní, essayů a 55 ilustrací našich významných malířů.

KYTICE vychází dvanáctkrát do roka ve sličné úpravě F. Muziky. Rozsah 48 stran s obálkou, kvartového formátu. Cena za výtisk 15 Kčs. Předplatné na rok 150 Kčs, na půl roku 80 Kčs. —

U knihkupců nebo v nakladatelství
PRÁCE, Praha II, Václavské nám. 15

KOUPÍME PŘÍTOMNOST

ročník 1939, číslo 1—35. Topičův antikvariát, Praha I,
Národní třída 9.

Činohrou Národního divadla bude v těchto dnech
uvedena v novém nastudování slavná

Aischylova
ORESTEIA

Pročtěte si tuto vrcholnou dramatickou trilogii velkého řeckého tragika, abyste dokonalejším poznáním díla zvýšili svůj zájem z jevištního podání.

Máme na skladě ještě malý zbytek nákladu, vydaného roku 1944 v překladu Ferdinanda Stiebitze, doplněném úvodní studií a poznámkami překladatele.

Knihka vyšla v krásné úpravě a s obálkou prof. Františka Muziky, má 320 stran a stojí pouhých 60 Kčs.

U KNIHKUPCŮ

FR. BOROVÝ

OBSAH DNEŠKA Č. 45: Dr ANT. KLATOVSKÝ: Dopis mladým přátelům. — WALTER TSCHUPPIK: Stejí diplomati. KAREL TARABA: Naše znárodnění a mezinárodní zájmy. — MICHAL MAREŠ: Jsem vyloučen z KSČ... — VÁCLAV KLUZÁK: Jeden případ. — V. POLANSKÝ-B. MÜLLER: Česko-slovenská debata. — Z pozadí personální politiky. Parlament a «lidové referendium» — Národní fronta — Ano, tak! — Národní směna — Odškodnění veřejných zaměstnanců. — Boj o čtyři miliardy. — Mládež — Umělce, slev! — Hlas státního zaměstnance. — Smíšená manželství. Morzakor 1946.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Vařenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 28.

Rozčilování není program

Veřejní zaměstnanci se stali opět středem zájmu a jest jim věnována téměř nežádoucí pozornost. Všechny politické strany ochotně propůjčují sloupce svého tisku veřejnozaměstnaneckým otázkám, používajíce při tom příležitosti, aby zaútočily proti ostatním stranám. A nad tímto politicko-stranickým kláním o veřejné zaměstnance stojí, nebo se snaží vzbudit dojem, že tomu tak je, Revoluční odborové hnutí. Je v nepopíratelné výhodě, prohlášením se za nadstranické. Této výhody využívá plnou měrou považuje všechny veřejné zaměstnance bez rozdílu politické příslušnosti za své poddané; ihned je označí za copáře a reakcionáře, opovžbí-li se oni dívatí na věc pod jiným zorným úhlem.

Za těchto okolností je velmi těžké psát o veřejných zaměstnancích jinak, než usměrněně. Odvažují-li se přesto napsat úvahu jiného zaměření o této složce našeho národa, která od dob revoluce byla vystavena největším ústrkům, do jejíhož středu bylo zaseto nejvíce nenávisť a již se za její práci dostává nejmenšího uznání, činím tak z dvojího důvodu: Především sám jako veřejný zaměstnanec pocituji na vlastní kůži právo, jehož jsem nikdy neměl, a které mně dala jednotná odborová organizace. Za druhé spoléhám na laskavé ujištění pana předsedy této organizace, že persekuce nehrozí, budu-li svobodně mluvit. Domnívám se alespoň, že se dovoluje svobodně mluvit o všech otázkách veřejnozaměstnaneckých. Ačkoliv o veřejných zaměstnancích byla rozšířena do světa ve třech světových řečech zpráva, že jsou duševně méně vyspělí než dělníci, nepodařilo se jim vzít chuť k práci a přimět je ke fňukání nebo ke štvání a bouření. Proto se s díky odmítá rada, aby se šetřilo s kapesníky. Rozčilování není program.

Zkoumejme tedy blíže, o čem veřejní zaměstnanci chtějí mluvit, i když se tomu vyhýbá jednotná odborová organizace, co chtějí prosazovat a co se jim zdá prospěšné jak v jejich vlastním zájmu, tak v zájmu veřejném.

I.

Je už smutnou skutečností, že se veřejní zaměstnanci musí domáhat uznání své práce. Dokud neměli jednotnou odborovou organizaci, nikdo nepřipadl na myšlenku, že práce veřejných zaměstnanců je neproduktivní. Veřejná správa jako jejich zaměstnavatelka i občanstvo uznávalo vždy, že veřejní zaměstnanci konají práci užitečnou a nezbytnou.

Mluví-li se dnes o veřejných zaměstnancích s určitým opovržením, dlužno přiznat, že si to zavinili do určité míry sami. Místo aby pořádali manifestace na oslavu vyřízení tisícího, desetitisícího, stotisícího atd. spisu ve stachanovském tempu, místo aby slavnostně podali vládě pamětní adresu o vzniku nového úřadu (jehož zřízení třeba považovali za zbytečné), zasedli hned po revoluci ke svým pracovním stolům a dělali do noci, aby zvládli chaos v administrativě, který nastal změnou úřední příslušnosti v důsledku zřízení nových úřadů. Dopustili se tak chyby a musí za ni pykati. Prvním z trestů je, že mezi nimi bylo vytvořeno nejvíce kolaborantů, reakcionářů a asociálů.

Věc, o kterou veřejní zaměstnanci museli vždy bojovat, je otázka hodnocení jejich pracovního výkonu. Neměli nikdy ustláno na růžích a jejich pracovní výkon byl málo odměňován i v době, která byla ochotna uznati jejich práci za užitečnou a celku prospěšnou. Přece

však se jim dařilo nesrovnatelně lépe než v nynější době, kdy se stalo zvykem více mluvit a méně dělat.

Při troj- až pětinasobném zvýšení životních potřeb byly platy veřejných zaměstnanců zvýšeny zcela nedostatečně a další zvýšení naráží prý na nepřekonatelnou překážku: není úhrady. Veřejní zaměstnanci jsou odsouzeni k živoření, dokud se nepodaří naléztí úhradu. Platí však toto magické slovo vždy a ve všech případech? Nerozhazuje se na některých místech? V dějinách první republiky se nikdy nestalo, aby předložený rozpočet o státních příjmech a výdajích byl — pokud jde o položku výdajovou — snížen při parlamentním projednávání o celou polovinu. Není to dokladem, že se na mnoha místech chtělo přímo plýtvat? A vykazuje-li konečný rozpočet schodek přes dvacet miliard Kčs, nebylo spravedlivé, aby bylo pamatováno určitou částkou na zvýšení platů veřejných zaměstnanců, i za cenu dalšího zvýšení rozpočtového schodku? To jsou otázky, na něž by veřejní zaměstnanci zasloužili odpověď.

Neméně jasnou odpověď očekávají veřejní zaměstnanci na otázku, proč zvýšení pracovní doby ve veřejné správě o plných 20 procent nebylo provázáno stejným zvýšením platů a proč vedení ÚRO zachovalo při této příležitosti chladné mlčení. Míchel by pan poslanec Zápotocký, kdyby se dělníkům a soukromým zaměstnancům prodloužila pracovní doba bez současného zvýšení mezd a platů? A dali by si toto jednání dělníci a soukromí zaměstnanci líbit? Domníváme se, že nikoliv. U veřejných zaměstnanců je to však něco zcela jiného. Tam se může hbitě poukázat na předpisy copářského Rakouska, podle nichž je úředník povinen poslouchati rozkazů svých představených, i když to znamená pracovati denně do pozdních hodin nočních, aniž má právo na odměnu za práci přes čas. Zvýšení pracovní doby bez současného zvýšení platů je proto druhým trestem za to, že veřejní zaměstnanci zasedli hned po revoluci bez nucení k práci a nedopřáli tak tribunům lidu, aby se mohli pochlubit zásluhami o pozvednutí pracovní morálky ve veřejné správě.

Veřejní zaměstnanci trpce nesou nespravedlivé hodnocení své práce, avšak ještě více jsou roztrpčeni skutečností, že je jim brán pracovní klid. Hned v prvních dobách po revoluci se stali předmětem nejsilnějších útoků, bylo jim spíláno, že jsou kolaboranti, reakcionáři a asociálové. Nikdo si nebyl jist před udavači, nikdo nenalezl ochrany před nepravdivým udáním. A byla to jednotná odborová organizace, která se plnou vahou zasadila o beztrestnost udavačů. Na udaném vždy něco špíny zůstalo, i když se v řízení zjistilo, že se ničeho nedopustil. V převážné většině směřovala udání proti vedoucím zaměstnancům, na jejichž místa se chtěli dostat jiní. Případů skutečné kolaborace bylo mizivé procento. Sotva se veřejní zaměstnanci trochu vzpamatovali ze strachu, přichází nová vlna rozrušení: národní mobilisace pracovních sil a neúčelné debaty o definitivě.

Veřejných zaměstnanců prý je o 100.000 více, než je zdravo. Nikdo zatím neprozradil, jak se k této kulaťoučké cifře dospělo, a obáváme se, že to nikdo v celém státě neví. Nechce se nám totiž věřit, že porovnání počtu veřejných zaměstnanců v r. 1938 s počtem v r. 1946, a označení přírůstku po zaokrouhlení na snadno zapamatovatelné číslo za přebytek, je správné. A je-li to správné, tak proč bylo nutno zvyšovat pracovní dobu? Není přírůstek zaměstnanců spíše důsledkem nadměrného vzrůstu veřejných úřadů, které se vynořily po revoluci jako houby po dešti, případně zůstaly jako smutné dědictví po oku-

pantech? Nebylo by spíše na místě zrušit tyto namnoze zbytečné úřady?

Další otázka: Má-li se do výroby převést 100.000 veřejných zaměstnanců, neměli tam být už dávno vráčníci, kteří přišli do veřejné správy po revoluci, aniž splňovali potřebné předpoklady pro řádné zastávání veřejného úřadu? Proč se tak dosud nestalo? To je otázka, která zajímá nejen veřejné zaměstnance, nýbrž všechno občanstvo. Máme snad spatřovat sociální vymoženost v tom, pracuje-li řemeslník — zpravidla špatně — jako vyšší správní úředník, a nutí-li se správní úředník, aby opustil své dosavadní zaměstnání a konal práce pomocného dělníka? To má být ta jednotná sociálně politická linie, a k dosažení tohoto cíle se má zrušit definitivně veřejných zaměstnanců?

II.

Veřejní zaměstnanci vedle svých vlastních zájmů jsou povinni sledovat také zájmy veřejné, jimž musí nezřídká své vlastní zájmy podrobiti. Proto jsou práva a povinnosti veřejných zaměstnanců zcela odlišné od práv a povinností dělníků a soukromých zaměstnanců. Zde nestojí na jedné straně zaměstnavatel, který chce vykořisťovat své zaměstnance, a na druhé straně zaměstnanec, který je vyžíván svým zaměstnavatelem, zde není protikladů bezpracných zisků kapitalisty a mozolnaté dřiny proletáře, zde netřeba hovořit o hodnotách a nadhodnotách, ani o třídním boji a tím méně o stávkách a výlukách. Proto také služební poměr veřejných zaměstnanců je a musí vždy zůstat odlišný od pracovních poměrů dělníků a soukromých zaměstnanců, protože v tomto poměru nevystupují dvě rovnocenné smluvní strany, nýbrž zájem veřejný převládá nad zájmem zaměstnance.

Veřejný zájem ukládá zaměstnanci řadu povinností: úspornost administrativy, nestrannost v rozhodování a povinnost věrnosti a oddanosti.

Úspornost administrativy nutí veřejného zaměstnance k největšímu vypětí sil. Veřejní zaměstnanci jsou si do jisté míry vlastními zaměstnavateli, protože chod veřejné správy je závislý na její účelné organizaci, a tu přece dělají zase veřejní zaměstnanci. Přednosta úřadu, veřejného ústavu nebo veřejného podniku je také veřejným zaměstnancem. Proto se jeho soukromý zájem v tomto případě shoduje se zájmem zaměstnavatele. I když do této zásady byl učiněn průlom zřízením národních výborů, zůstává a musí zůstat celá tíha veřejné administrativy a skutečná odpovědnost za řádný chod veřejné správy zase jen na veřejných zaměstnancích z povolání. Volení zástupci lidu se budou střídati, zaměstnanci z povolání však musí zachovat právní kontinuitu veřejné správy. Na této skutečnosti nezmění nic seberevolučníjší hesla, má-li stát zůstat spořádaným státem. A budíž po pravdě konstatováno, že veřejní zaměstnanci se dlouho a houževnatě bránili neúměrnému zdražení státní administrativy překotným přibíráním nových sil do veřejných služeb a že otázka národní mobilisace pracovních sil nemusela ani vzniknout, nebýt politických vlivů, které přinesly nežádoucí zbytnění veřejné správy.

Nestrannost veřejných zaměstnanců v rozhodování předpokládá určitou pevnou zeď, o níž se veřejný zaměstnanec může opřít, aby se ubránil různým vlivům, ať přicházejí odkudkoliv. A tuto zeď tvoří tak zvaná definitivita, pevný služební poměr, který nemůže být zrušen, dokud zaměstnanec koná přesně své povinnosti. Je proto bláhové, považovat definitivitu za bezduchý přezitek nebo za prázdný pojem, a je dokladem naprostého nepochopení vnitřního obsahu definitivy, zaměňuje-li se za právo na práci. Definitivou svých zaměstnanců se stát zajišťuje proti vnitřním útokům a zaručuje svým občanům přesné a nestranné plnění zákonů, které si občané dali svými volenými zástupci v zákonodárném sboru. Zrušení definitivy by znamenalo návrat do dob, kdy panovník z vůle Boží říkal: L'état c'est moi. Veřejní zaměstnanci pohlížejí proto na kampaň kolem definitivy s naprostým klidem,

protože oni by se bez ní konec konců obešli, ale stát by bez ní přestal být státem demokratickým a státem sociálně spravedlivým.

Povinnost věrnosti a oddanosti veřejných zaměstnanců ke státnímu zřízení je rovněž požadavek, který není myslitelný bez definitivy. Vycházíme-li z předpokladu, že veškerá moc pochází z lidu, pak veřejný zaměstnanec je ve službách lidu a jeho povinností je, aby se postavil třeba i proti tribunům lidu, je-li to v rozporu se zákony. Mohl by tak učinit, kdyby jeho služební poměr směl být rozvázán pouhou výpovědí bez udání důvodů?

Veřejný zájem žádá dále od veřejných zaměstnanců, aby vyřizovali úřední záležitosti rychle a správně, a aby se vystříhali všeho, co by mohlo rušit řádný chod veřejné správy.

V otázce rychlého úřadování jsme již slyšeli stesků víc než dost. Proti pomalému úřadování nebylo zatím obrany, protože chybělo srovnávací měřítko. Díky národním výborům a jiným lidovým institucím, které vznikly po revoluci, získala se srovnávací možnost mezi chodem veřejné správy a chodem lidové správy. A tu zjišťujeme, že lidově-správní šiml si nikterak nezadá ve své pomalosti se šimlem byrokratickým, a při tom si leckdy tak ve sebe zařehťá, že mnoha lidem nestačí oči pro pláč.

Rovněž otázka správného vyřizování úředních záležitostí předpokládá pevnost služebního poměru. Bylo by možno očekávat od veřejných zaměstnanců spravedlivé rozhodování, kdyby byli osvobozeni od copařských přezitek a byla jim dána volnost rozhodování podle vlastní vůle, kdyby podle již známé zásady »správní lidé na správná místa« rozhodovali o záležitostech svých spoluobčanů podle pojmu správnosti, jak si jej sami vytvořili? Jsme častěji než za dob první republiky svědky toho, že zákony platí jen pro někoho a jen tehdy, když se to rozhodujícímu činiteli líbí a hodí. A to ještě stále převládá většina veřejných zaměstnanců žije v zajetí bludných představ o věrnosti k zákonům a o nestranném a svědomitém plnění povinností úředních.

Jan Bílý

poznámky

U jednoho stolu

Přemnoho nekomunistů jen velmi nerado a s nevlídnými obličejí zasedá dodnes za společný stůl s komunisty, a přemnoho komunistů tuto náladu sdílí. Nechuť jednoho tábora k druhému a vzájemná nedůvěra, to je obecně zjištělý fakt a nebylo by rozumné skutečnost ignorovat a tušit. A přece, ať se to komu líbí nebo nelíbí, u společného stolu sedět musíme. Ten, kdo by chtěl vylučovat z národa nekomunisty, hřeší stejně jako ten, kdo by z něho exkomunikoval stranu národně komunistickou. Nepřepsal jsem se. Naši komunisté jsou dnes opravdu respektive chtějí být, věříme, že velmi upřímně, stranou nacionální, stejně jako jsou svou politickou praxí národnímí socialisty i sociální demokrati, ať se budou pro toto zjištění zlobit nebo usmívat.

Musíme sedět u jednoho stolu, chceme-li pracovat a žít. A i když se pod stolem kopeme a pošuchujeme, a i když si velmi často dáme nějakou tu herdu, ten společný stůl je přece přes zamračené pohledy toho nebo onoho z nás stokrát lepší, než to, čemu se říká skrytá či otevřená občanská válka.

Národní fronta je prostě národní nezbytností. Z této nezbytnosti plyne několik poučení, jež je třeba říci zcela upřímně a zcela veřejně, ať se za ně bude na nás škaredit leckdo zprava a leckdo zleva.

Tedy především:

Nelíbí se nám hloupé vtípy na dvouletku a proti dvouletce, protože dvouletka je skutečně osud nás všech, náš společný úkol a naše společná povinnost. Hloupé vtípy na dvouletku a proti dvouletce se nám nelíbí stejně, jako se nám nelíbí hloupé panegyriky na dvouletku a hloupě vedená propaganda dvouletky, hry o dvouletce na nádrovích hradů a zámků a jiné nákladné a neúčelné maškarády.

Stejně se nám nelíbí pokoutní a šuškalské reptání na Sovětský svaz, jež leckde a od leckoho slyšíme. Nebýt Sovětského svazu, nebylo naší svobody, a nebýt Sovětského svazu, byli Němci ještě u nás. Kdo opravdu miluje republiku, musí mít v největší úctě a vážnosti Sovětský svaz. Bez silného Ruska neumíme si představit silnou národní budoucnost. Budiž nám odpuštěno, že s touto úctou a s touto láskou k Sovětskému svazu spojujeme současně i lásku a úctu k naší státní a národní suverenitě. Nelíbí se nám cizí vlajka na voze jednoho našeho ministra, třebaš to byla vlajka státu, který ze všech jiných nejvíce milujeme. Nelíbí se nám každý nedostatek národní hrdosti a národního sebevědomí a nelíbí se na nás i mnohým našim ruským hostům.

Nemáme pochopení pro ty z nás, kdo se stále ohlížejí zpět a kdo v důsledku naší majové revoluce vidí něco přechodného. Jsme socialisty z přesvědčení, ne z donucení, a chceme socialisty zůstat. Nenávidíme fašismus a nacismus stejně jako jej nenávidí naši komunisté, žádáme je jen, aby fašismem a nacismem nazývali skutečně jen to, co fašismem a nacismem bylo. A aby pod maskou frázi protifašistických a protinacistických nechtěli vymycovat a hubit i to, co má jedinou chybu, že není komunistický.

Víme, že se našeho národního odboje velmi aktivně a velmi poctivě účastnili přemnozí komunisté. Víme však též, že se našeho odboje účastnili i přemnozí nekomunisté, a žádáme, aby i tato skutečnost byla už našimi komunisty poctivě uznána.

Máme plnou úctu k řadě veřejných komunistických pracovníků, kteří opravdu poctivě, čestně a svědomitě plní své dnešní veřejné a pracovní úkoly. Chceme však, aby se se strany komunistické uznalo, že jako se Gottwald stará svědomitě o těžké úkoly mu svěřené a jako dr. Dolanský se snaží co nejkorektněji obstarávat svůj obtížný úkol hospodářský, nebo dr. Vacek svůj odpovědný úkol primátorský, že obdobně plní svou povinnost Majer jako ministr výživy, Procházka jako ministr zdravotnictví, Stránský jako ministr školství a osvěty. Máme v úctě všechny poctivé a čestné pracovníky v národních výborech a závodních radách bez ohledu na barvu jejich politických legitimací a máme v neúčelě a neláse všechny pracovníky těchto korporací, pokud jednají nepoctivě, nečestně a nekorektně, ať jsou to komunisté nebo národní socialisté, sociální demokraté nebo lidovci. Nenávidíme zloděje ve všech politických stranách, a přáli bychom si, aby v duchu Masarykova starého »Nebát se a nekrást« sdíleli s námi tuto nenávisť všichni lidé dobré vůle, komunisté i nekomunisté.

Nevěříme ve dvě mravnosti, jednu komunistickou a druhou nekomunistickou — věříme v mravní zákon, společný všem.

Situace našeho státu dnes, kdy čeká teprve na pevné určení svých hranic a kdy jeho hospodářství je v kvasu a úsilí budovatelském, je taková, že si nesmíme dovolovat přepych vyhazovat někoho z Národní fronty.

Nekomunisté s komunisty, musíme sedět u jednoho stolu a musíme se druh k druhu u tohoto společného stolu slušně chovat. Nemysleme — ani praví, ani leví, na volby. Mysleme, praví i leví, na práci. Je jí nad hlavu a zmůžeme ji jenom tehdy, když jeden na druhém nebudeme hledat kosmetické chyby. Je nás málo, na každého je u našeho společného stolu dost místa. a budeme-li jen trochu rozumní, postupem si na sebe zvykne.

Jiří Zhor

Generální stávka

V Chebu byla stávka; vznikla jako protest proti chystanému přestěhování některých podniků. Do Prahy byla poslána delegace, která bude žádat, aby továrny z Chebu nebyly přestěhovány. Za tím stojí bez rozdílu všechny čtyři politické strany, závodní rady, živnostníci, zaměstnanci dráhy a pošty v Chebu. Nebude-li přání delegace vyhověno, podají zástupci všech politických stran v MNV a ONV demisi. V případě, že by jednání delegace v Praze nemělo úspěch, bude v Chebu zahájena generální stávka.

V době, kdy bylo řečeno několik velmi otevřených slov o nesouladu v Národní frontě, v době, kdy do vášnivých potyček mezi listy stran Národní fronty vnáší se i myšlenka: uvažujte o nových volbách!, funguje v Chebu Národní fronta jedna radost. Všechny strany Národní fronty, živnostníci, železničáři, poštáři a jiní táhnou za jeden provaz. A v této svornosti se hovoří o chebské generální stávce.

Náš průmysl se změnil ve svých základech. Průmysl dostal jiné majitele. Chceme industrializovat Slovensko.

Všichni uznáváme, že to vše a jiné se musí dělat podle nějakého plánu. Také podle plánu, který průmyslové podniky rozděluje do skupin A, B, C, podle toho, bude-li podnik zachován, bude-li přesídlen či bude-li zrušen. Tyto plány jsou dílem lidským, proto mohou být nedokonalé, proto mohou být kritizovány a opravovány. A je-li těžké takový plán sestavit, je ještě obtížnější tento plán provádět.

Na sjezdu průmyslových referentů ONV země České bylo m. j. řečeno:

»Likvidace podniků C a začlenění zbytků do našeho průmyslu neprochází uspokojivě, ježto tisíce podniků, které měly být již dávno zlikvidovány, pracují dnes dále podle svého a jak se dá. Tím odčerpávají cenné suroviny, uhlí, elektrickou energii a pracovní energii. Poněvadž nedostávají příslušný materiál, opatřují si jej na černo, a přirozeně také na černo prodávají svoje výrobky, čímž obtožňují dvouletku mravně i hmotně.«

Tato slova svědčí o tom, že je-li těžké sestavit plán nové úpravy našeho průmyslu, je ještě těžší tento plán uvést v život. A také naznačují, že jsou také jiné zdroje a prameny šmelinářství a černých cen, které prostému člověku unikají. A našly by se ještě jiné. Jsou nejen černé ceny, ale také černé mzdy. I o těch by se mělo hovořit více, neboť pramen některých černých cen jsou černé mzdy.

Nová úprava průmyslu se neobejde bez hlubokých změn. Jistě si přejeme, aby byly promyšlené, zdůvodněné. Není záviděníhodný osud a není malá odpovědnost těch, kteří tyto změny navrhuji a provádějí. Tyto změny potřeby podniky, mnoho jednotlivců, mnoho obcí ba i okresů. Ale rozhodli jsme se, že novou úpravu svého průmyslu budeme provádět plánovitě, podle zájmu a pro úspěch celku, podle hledisek obecných, musíme trvat na tom, aby této úpravě se podvolili i ti, kteří pocítí její nevýhody. Nebylo by zdravé našemu hospodářství a neprospělo by dvouletce, kdyby každá obec, která je potřeena, hrozila generální stávkou. A k tomu to směřuje. K návratu do dob, kterou připomíná — snad vymyšlená, snad skutečná událost: v jednom městě, které chtělo být sídlem župy a nestalo se jím, zastavili na znamení smutku a protestu všechny hodiny ve městě.

Lokální patriotismus nemusí být vždy špatnou vlastností měst a městeček. Může v něm být i něco z toho, co při jiných příležitostech s uznáním uznáváme jako genius loci. Jako lásku k rodišti, jako život s městem a městečkem, do kterého osud zavedl člověka. Jsou města a městečka, kde je živý vztah k obci, obec je věcí, starostí a radostí všech nebo aspoň mnohých. A obci to prospívá. Tuze by na př. prospělo Praze, kdyby vedle své velmi staré minulosti a krásy měla mnoho lidí, kteří by se starali více než dosud o to, co se děje v Ústředním národním výboru města Prahy. Jedním z předpokladů dobré komunální politiky v Praze bude také zájem o ni. Zájem pražských lidí o to, co se děje v Praze a jak se o to starají lidé v ústředním národním výboru, je velmi malá.

Ale lokální patriotismus v obcích nemůže jít tak daleko, aby neviděl dále, než za hranice obce. V této věci je potřebí určité statečnosti: být nepopulární. Je hezké, že strany Národní fronty v Chebu táhnou za jeden provaz. Bylo by však daleko zdravější, kdyby Národní fronta projevila tuto pospolitost při jiných příležitostech a kdyby její složky dovedly říci tvrdě slovo tam, kde je potřebí rozlišovat mezi státní potřebou a nezdravým lokálním patriotismem.

Z Chebu se mnohokrát do Prahy hrozilo. Ale na konec to vše dobře dopadlo. I domníváme se, že na konec zvítězí rozum nad touto hrozbou generální stávky v Chebu. V. G.

Sláva spravedlivým soudcům

Strach už nemáme žádný jiný, než ten, že jiní ještě strach mají. Ale i ten je již na všeobecném ústupu a na jeho místo nastupuje civilní kuráž. Krásný příklad toho, že lze i před justicí hluboko smeknout, je-li soudce vzorně nezávislý a dovede tuto svou nezávislost uhájiti, byl dán v procesu, který se právě koná na Pankráci. Předseda lidového soudu dr. Černík i prokurátor tohoto zasedání dokazují již po týden, co to je býti reprezentanty justice, takové neúprosné, při tom však lidsky spravedlivé a po pravdě toužící a ničemu neuhýbající.

Oč jde. Dva policisté při výslechu 60leté paní Kaňkové, svědkyně, proti dvěma udávaným udavačkám, poukali, podle výpovědi svědků, metod gestapismu, za které by se nemusil stydět nejkovanější agent gestapa nebo nejotriejší

SSman. Methody, za něž se stydí armáda slušných mužů v řadách SNB. Předseda dr. Černík a veřejný žalobce, když seznali pravou podstatu věci, konali svou povinnost a zakročili proti oběma pachatelům zatčením a uvalením vazby. A tu soudcovská neodvislost, nejpřednější z hodnot, byla napadena tiskem a to způsobem u nás neobvyklým, tiskem strany, která by si mohla blahopřáti, že dochází konečně k čistě tam, kde je to již v zájmu čistoty veřejného života a především ryzosti revolučního ideálu nejpřednější povinností.

Nuže, jednala justice správně, jak postupovala? Přeje si někdo ze slušných mužů SNB, aby takovému živly byly v jeho řadách? Je na světě revolucionář se slechetnými zásadami, aby se takových mužů zastával? Je správné, když úřady ve prospěch těchto mužů intervenovaly? Ne, tisíckrát ne a kdybyste celému národu předložili tyto otázky a řekli mu čistou pravdu, uslyšeli byste, že český lid o těchto metodách gestapismu soudí. Ale lidovému soudu na Pankráci a jeho předsedovi a veřejnému žalobci patří tisícekrát díky za to, že konali svou odpovědnou a ničím neotřesitelnou službu tvrdě a neúprosně.

... a spala na loktech

Každý proces má určité publikum. Nyní na Pankráci, kde je projednáván případ Holubová—Velíšková, chodí řádní a také pořádní členi SNB, ti, o kterých kdysi psával Karel Čapek, A. C. Nor, František Němec. Avšak tam chodí také ti, kteří jsou vůči policejním úřadům v poměru nikoliv služebním, ale námezdním. Tedy ti, kteří jsou placeni, jak se říká, »za kus«. Ti, kterým v Paříži říkají les agents speciaux, les agents provocateurs. Lid pražský má pro tento způsob obživy řadu jiných výrazů: práškač, donašeč, udavač a také — důvěrník.

Oč jde? Prostý případ podezření ze zločinu udavačství z doby protektorátu, kdy život syna, dcery, matky závisel také na výši tuzéru domovníkovi nebo domovnici, majetníci domu objevili způsob placení činži raději poštovní složenkou. Otázka zní: která z obou žen, Holubová, kdysi provdaná Pytrusová, nebo negrantotná domovnice Velíšková udala Pytruse (v koncentračním táboře zemřelého) a zavinila neškodkamištiní internaci Velíška a Schmiedla? Tuto hrdelní otázku má zodpovědět lidový soud.

V policejním předběžném pátrání se objevuje svědkyně Kaňková, obviňující Holubovou-Pytrusovou. Byla prý jí požádána, aby jí na čisto přepsala udavačský dopis na gestapo. Nyní se na scéně objevují dva členi SNB, páni Čadek a Wolf. Žaloba říká několika nevyraznými slovy, že prý působili na svědkyni Kaňkovou, aby vypověděl proti Holubové změnila, a na Velíškovou, aby se přiznala k udavačství. Této dvěma pánm byl totiž případ svěřen k vyšetření. Měli lidovému soudu opatřit průkazný materiál. Wolf, původním zaměstnáním stavební polír a předtím zedník, nastoupil do služeb SNB po 5. květnu 1945. Referentem případu byl kriminální obvodní inspektor Čadek, vyučený kovář.

Působení na svědkyni a na jednu z obžalovaných, na Velíškovou, která nedovede ani číst ani psát, se podle výpovědi svědků dalo takto: Velíšková byla bita až do pomoci, a svědkyně Kaňková byla nikoliv bita, ale mlácena a třískána, až její tělo byla slitina modřin, černých pruhů, podlitin na ruce, stehnech a na břiše; byla podle udání mučena bývalým polírem a kovářem tak, že v cele noci a dny ležela a spala, klečíc na kolenou, obličej mezi lokty. Toto vše dosvědčily u lidového soudu ženy, které byly s Kaňkovou na společné cele. Toto bylo řečeno oběma členům SNB do očí také obžalovanou Velíškovou. A také Kaňkovou. Svědkyně s ženskou účastí lžily, jak Kaňková vyhlížela, jak trpěla, plakala, její utrpení, když se belhala a plížila na záchod, její zakrvácené pokrývky, a jak po několika denním léčení na cele třemi lékařkami byla konečně dána do vězeňské nemocnice, aby potom byla propuštěna domů. Dnes má — invalidní důchod. Stařena Velíšková působit kovář Čadka vydržela a je procesně fit.

Nyní je nutno trochu odbočit. Je zajímavé, jak reagovalo posluchačstvo na výpovědi svědkyni. Podle stenografických poznámek: »To je toho... měli ji rozmátlit tlamu ještě více... docela... nakopat jí do drčky... jeje, to je řeč se starou báhou... Kam by se přišlo, kdyby se s každým měli mazat... správně a bezkovec — tak se máže pravda.« Zdá se, že tak vnaná vězeňská literatura vychází zbytečně, že marně píše M. Ploard »Hiliter v nás«, marně se namáhá dr.

L. Sychrava, dr. Matoušek, dr. Bláha, dr. Ečer, že zbytečně vychází »Hlas osvobozených«. Řeči po pankráckých kuloárech tomu alespoň nasvědčovaly.

A nyní, právě ve chvíli, kdy svědkyně říkaly: ano, viděly jsme její tělo, modřiny, podlitiny, slyšely její pláč, kdy jedna z nich otáčí hlavu k právnímu zástupci policistů a na otázku, zda jí věřila, odpovídá: »Pane doktore, když vidíte někoho tak zmláceného, tak mu věříte... oni si ti páni na policii myslili, že mlátí do tepichu; v tomto okamžiku jeden ze soudních referentů považoval za nutné napadnouti lidový soud, jeho předsedu, obvinili ho ze zaujatosti a volali na pomoc partyzány, aby se šli podívat, jaká je spravedlnost na Pankráci. Provedl to tiskem. V tomto okamžiku se ze zcela běžného udavačského případu z domu, kde se partaje hádaly, lily na sebe vodu, měřily na stěny choděb, vylepovaly vyhlášky: »Domovnice sem nesmí,« zkoumaly a vykládaly si bibli a karty, stal případ politického procesu. Útočící soudní zpravodaj onoho listu dosáhl pravého opaku. Proti psaní tohoto zpravodaje protestoval nejdříve zástupce žaloby, k jehož ohražení se přidal právní zástupci obžalovaných. Také zástupci policistů. Druhého dne považoval za nutné bránit se i předseda mimořádného lidového soudu. A tak jsme svědky, že soudce republiky se v sobotu dne 1. února 1947 obrací k novinářským lavicím a říká toto:

»Tvrzení určitého listu, jako by se u mimořádného lidového soudu věřilo udavačkám, postrádá věcného i právního podkladu. Pokud není udavač odsouzen, není ho možno nazvat udavačem. Jako předseda mimořádného lidového soudu odmítám, že bych byl proti některému z obžalovaných předpojat, zejména proti obžalovaným členům státní bezpečnosti. Soudečum je dána veliká moc rozhodovati o cti, majetku, svobodě a životě obžalovaných a je jim dána trestním řádem kárná či disciplinární pravomoc. Jako předseda hlavního líčení jsem této moci použil v zájmu zjištění materiální pravdy vůči oběma obžalovaným Wolfovi a Čadkovi, kteří se při svém výslechu chovali vyzývavě, pošklebovali se a odpovídali výsměšně. Nemí pravda, že bych je byl urážel, nýbrž jsem pouze poukazyval na jejich rozpory ve výpovědích, a pokud se dovolávali svědectví kolegů, varoval jsem je, aby do této věci nezatahovali také tyto. Nevím nic o tom, že by byla mnou nebo senátem mimořádného lidového soudu souzena revoluce, leda že pod tento pojem revoluce je zahrnováno také bítí svědků.«

Předseda ještě prohlásil, že mu nešlo o zdiskreditování nebo i útoky na bezpečnostní orgány, a nimiž jako soudce je nucen spolupracovati a na jejichž zprávy je často výhradně odkázán, nýbrž mu šlo o zjištění pravdy, aby bylo možno spolehlivě rozhodovati o vině obžalovaných. »Nechtěl jsem,« říkal, »zdiskreditovati SNB a nemohl jsem se sám zdiskreditovati, neboť okamžitě v pondělí dne 20. ledna 1947 již asi půl hodiny po uvalení vazby na oba členy SNB, intervenovali u mne dva vysokí konceptní úředníci SNB, kteří po rozhovoru se mnou uznali oprávněnost postupu soudu.« Tuto obranu diktoval předseda senátu mimořádného soudu do protokolu a požádal, aby noviny jeho obranu a obranu mimořádného lidového soudu otiskly. Nic více. Nic méně. Nezavislý soudce, předseda soudu, žádá 1. února 1947 novináře, aby věnovali trochu řádek prohlášení, že soud zachovává všechny normy, dané mu vládou republiky a schválené Národním shromážděním republiky.

Nyní je nutno se znovu vrátit do auditoria. Když bylo oznámeno zástupcem žaloby, že případ členů SNB se vyjímá z procesu, obklopili o přestávce páni nikoliv ve služebním poměru, nýbrž pracující podle »smlouvy o dílo« novináře a pochechtávající se, ptali se: »Tak co tomu říkáte, vy, páni novináři? (Prizvuk na novináři.) To zíráte... to poufíte bulvy... tak jen si honem telefonujte...« Ti seriosní zaměstnanci SNB, dlouholetí, kteří si sem jen tak zaskočili, vykládali o pracovním přetížení v roce 1945, omlouvali se a připouštěli možnost, že policejní spisy, základ práce soudce, a které předseda tohoto soudu sháněl rok po celé republice dohromady (podle prohlášení předsedy po trapných a nedůstojných scénách) se Čadkovi a Wolfovi nějak »zatonuly«. Anebo na všechno se našla omluva a i výmluva. Také na to, že k propuštění Holubové-Pytrusové došlo o čtyři dny dříve, než se objevilo »přiznání« Velíškové, o které se propuštění Holubové-Pytrusové opírá.

Toto je tedy ovzduší, v němž se odehrává udavačská historie hádačičho se domu, ovzduší, z něhož vyšel útok na nezávislost lidového soudu republiky. Nemí možno jít do

hloubky celého případu, neboť proces se dosud projednává a rozsudek ještě není vynesena. Jedno však zůstává: Svědci prohlásili, že při výsledcích se u nás bije tak, že oběti spí na kolenou a loktech a že je nutno je dáti do lékařského ošetřování. Tedy přesně totéž, o čem píše Julius Fučík.

Soudci republiky jsou si vědomi odpovědnosti. Proto musí zůstatí nezávislími. Nemí možné, aby kdokoli zasahoval do výkonu práva, jehož jsou strážci. Ani nejvyšší, ani nejnižší. Ani sedmá velmoc, ani chodník, ani partyzáni. Nikdo. Vůbec nikdo. Zde je soud, zde soudí republika.

Antonín Horský

Kdo vystoupil, je vyloučen

Ačkoliv jsem vystoupil z KSČ již 19. února minulého roku, a to písemným připisem, který zanesl osobně Michal Mareš do okresního sekretariátu KSČ v Praze VII., obdržel jsem v těchto dnech dopis tohoto znění:

V Praze dne 28. ledna 1947.

Žádáme Vás, abyste se dostavil dne 13. února t. r. do výroční schůze 4. místní organizace KSČ, která se bude konat v okresním sekretariátu v Praze VII., Stroumayerovo nám. č. 1.

Začátek schůze v 19.30 hod.

Na této schůzi bude jednáno o Vašem vyloučení z organizace KSČ.

Razítko 4. místní organizace v Praze VII a podpis jednatele.

V neblahý, třináctý den měsíce února budu tedy asi obřadně exkomunikován z církve komunistické, bez zřetele na to, že jsem z KSČ sám již dávno vystoupil.

S KSČ jsem se rozešel definitivně a domníval jsem se, že o této záležitosti nebudu nucen ztratit jedině slovo. Jelikož jsem však obdržel výše citovaný dopis, cítím se nucen abych touto cestou vysvětlil svým bývalým soudruhům, proč zásadně odmítám členství v KSČ. Mně jakožto kulturnímu pracovníku se jeví základním, nezbytným předpokladem existence tvrdí svoboda, o níž mi je zřejmé, že se u nás udržuje jen mocenským vlivem ostatních tří stran. Toho názoru je též jeden z nejčelnějších představitelů KSČ, který mne brzy po revoluci ujišťoval, že se nemusím o svobodu projevu obávat, dokud pryč budou v republice i jiné strany než KSČ, bude nám prý alespoň jakás takás duševní svoboda zaručena. — Tento výrok mně znechutil členství v KSČ již od prvních měsíců a stále jsem si vytýkal svou příslušnost ke KSČ jako bezcharakternost, jestliže jen díky jiným stranám mám zaručenu pracovní možnost. Často o tom mluvím se svými přáteli-komunisty, a podivují-li se, proč i oni nevystupují z KSČ, nesouhlasí-li s její politikou a uznávají-li, že každá jiná strana, jen nikoliv komunistická, je nám schopna poskytnout duševní svobodu, dostávám obvykle odpověď, že si to nemohou dovolit z existenčních důvodů. Dále se pak utěšují úvahou, že pro komunistickou příslušnost je nebudě žádná jiná strana pronásledovat, kdežto KSČ by jim nikdy neodpustila nevěrnost, i když by ji opustili z nejideálnějších důvodů jako opravdoví komunisté. Známe přece pověstné vymycování úchylných v komunistických stranách a taktéž víme, že partajní důvěrníci, t. zv. desítkáři, pobízejí lhnavé členy k odběru nových legitimací třeba i slovy: „Jdi si pro ni, ta bude mít jednu ohromnou cenu!“

Již ze zmíněných důvodů nepokládám vlastnictví legitimace KSČ za čest, jak je na ní psáno, nýbrž spíše za prospěchářství, a vskutku jsem měl také dost příležitosti se o tom přesvědčit jak mezi pražskými, tak i venkovskými soudruhy. Přemnozí lidé vstupují do KSČ a zůstávají v ní pro svou poraženeckou, protektorátní mentalitu. Vždyť poznali již sami na sobě v dobách okupace, jak zle se vede lidem, politicky neorganizovaným, ve státě s jedinou partají, a o podobném státě sní přece i naši komunisté. Takto motivovanou příslušnost ke KSČ snad každému člověku vytýkat, neboť každý není dosti statečný a kromě toho si každý též necení více duševní svobody než teplého místa, lepší existence. Naproti tomu však nelze v žádném případě prominout takovéto jednání našim kulturním pracovníkům, a pokud je lze z něho opravdu vinit, nemůžeme si jich rozhodně vážit.

Je velmi neblahé, že v duších mnohých našich lidí vyrostla německá tyranie ustrašenost místo bojovnosti a odporu proti diktátu. Na štěstí mne nelze k této kastě počítat. Nazismus nejen napevnil můj ideál svobody, nýbrž při-

měl mne též bedlivě hledati i ta nejzapadlejší sémě každé nehumánnosti.

Závěrem chci váženým soudruhům ještě jen projevit své politování, že jsem jim tímto projevem znemožnil, aby mne před slušnými lidmi vydávali za vyloučeného člena KSČ a aby tak snad mohli o mne zvýšit počet členů, vyloučených ze strany zdánlivě pro její opravdu žádoucí očistu.

Bohuslav Brouk

Zákon nebo ulice

Poslední dobou jsme svědky zjevu, spíše podivného než podivuhodného, že o důležitých otázkách dne nerozhoduje zákon, nýbrž bezejmenný lid. Demokratičtí, t. j. lidem volení zákonodárci, jsou halasně opravováni někým, kdo si reklamuje právo býti mluvčím jakéhosi lidovějšího lidu. Zákony jsou odhlasovány zástupci lidu, jedinci, kteří jsou voličstvu svých politických stran známi a požívají jeho důvěry, protože pro ně pracují. Naproti tomu reprezentanti onoho lidu v širším slova smyslu jsou náhodné skupinky lidí, veřejnosti vůbec neznámých, hloučky samozvaných, nikým nelegitimovaných a nepověřených, kteří napadají to, co se jim v daném okamžiku nelíbí. Ti první pracují veřejně, jednají a rozhodují, analyzují a kritizují, jsou sloupevím organizační stavby. Svě strany jsou páteří i mozkiem. Jsou konstruktivní tvořivou složkou nejen ve straně, nýbrž i v republice. Dohoda vzájemně ujednaná je pro ně zákonem. O těch druhých se nic takového říci nedá. Nanejvýš to, že veřejně protestují. Jejich přesvědčení vyvěrá z okamžité nálady, potřešeného citu či pobouřené vášně. Jejich práce je bořivá a znepokojující. Jsou orchestronem, jenž ohluší okolí a čeká na další štác.

Když byl vynesena rozsudek nad bývalou protektorátní vládou, hřměly protesty různých skupin, sdružení, závodních rad proti nízké výměře trestů. Soud zvážil činnost této vlády a její členy odsoudil podle platných zákonů. Podněcovatelé a podpisovatelé protestních přípisů měli však na věc jiný názor. Jim nestačilo pravoplatně zúčtování s vládou. Oni se postavili proti zákonu, přijatému všemi poslanci Národní fronty. Do rozsudku se snažila zasáhnout ulice a chtěla jej zvrátit podle své okamžité vášně.

Podobný případ se stal na pražských jatkách. Několik velkořezníků bylo obviněno z přísluhovačství uchvatitelům. Byli osvobozeni a přesto nesměli na jatky. Osazenstvo se zde postavilo rovněž mimo zákon. Dokonce zde byla vyřčena povážlivá slova, že dělníci budou poslání na ty politické činitele UNV, kteří hlasovali pro zmíněné řezníky.

Nedávno byla v jedné novinách uveřejněna zpráva z oboru bytového, podle níž se funkcionáři jedné strany Národní fronty v určité bytové otázce odvolají k veřejnosti. Je charakteristické pro výklad dnešní lidové demokracie, že pro rozhodnutí ve sporné záležitosti se nejde k nadřazené instituci — v posledním uvedeném případě k ústřednímu národnímu výboru, nýbrž k veřejnosti, k lidu.

Lid má rozetnout gordický uzel. Jak bude rozhodovat? S klidnou myslí, chladnou rozvahou, s přesnou znalostí práva a u vědomí odpovědnosti? Odpověď je snadná: podle nálady a proti řádu. Neboť lid je totéž jako ulice. Lid je totiž odkázán na ulici. A ta je vždycky náladová. Nebývá slyšen jedinec, který věci rozumí, nýbrž ten, kdo nejvíce křičí. Zástup se pak stává v rukou tohoto jedince plastickou hmotou, z níž se dá podle libosti zformovat jakýkoliv tvar. Lid na ulici se stává davem. Rozhodování ulice se nedá srovnávat s plebiscitem či referendem. Při plebiscitu se v klidu myslí a s rozumem argumentuje, ulice nemyslí, neargumentuje. Ta jen hoří.

Demokracie je diskuse. Ale demokracie má být též chladná hlava, jasný rozum a úcta k danému řádu. Neboť ten řád vyplýnul z vůle lidu. Lid si zákony dal, je tedy jeho povinností je dodržovat. Hlasovací lístek nemá jen právo aktivní, t. j. volit, nýbrž má i závazek pasivní: zachovávat. Lid je subjektem i objektem svého volebního práva. Bláhový by byl ten, kdo, zvoliv si lékaře jako rádce ve své nemoci, nebudě se jeho radou řídit.

Republika musí nastoupit cestu řádu a odpovědnosti. Na to je parlament, aby ten řád stanovil, a na to je lid, aby jej zachovával.

Prezident republiky zdůraznil v odpovědi na pozdrav delegátů synodu českobratrské církve evangelické nutnost rozvahy v záležitostech veřejného života: „Je proto třeba, abychom si vedli i dnes stále rozumně, abychom i ve všech věcech, které vycházejí z revoluce, zachovali rozumnou míru.“

Bez přirozené zákonitosti není života, bez zákonů státy neexistují. Má-li být republika právním státem, musí v ní platit zákon a nikoliv vášeň, vybičovaná ulicí.

-7-

Pomůžte zákon

Je hádání o osnově divadelního zákona. Je jistě potřeba dát pevný právní podklad všemu, co souvisí s divadlem. Ale divák v divadle si říká: pomůže opravdu divadelní zákon? I když bude velmi dobrý? Nebož:

V divadle hraji hru. Dobrou hru. Hraji ji dobře. Se zaujetím. Je cítit, že herectví je jim něčím víc než povoláním. A přece: hraji prázdnému hledišti. A člověk, který má rád divadlo, se ptá: přivede divadelní zákon, ať bude takový či onaký, lidi do divadla? A to je základní otázka. To je pro divadlo: být či nebýt.

Nejlepší úmysly, nejlepší hry, nejlepší herci nepomohou, když nenaucíme lidi chodit do divadla. Jsou dokonce lidi, kteří do některých divadel nechodí z důvodu, který jistě není správný, ale je příznačný: »Víte, mně je těch lidí líto, když hraji prázdnému hledišti. Zkazí mi to celý dojem.« — Doznejme, že je mnoho rodin, které do rodinného rozpočtu nevtěsnají poločku na dva lístky do divadla. Pokles životní úrovně některých společenských skupin má význam nejen v jejich domácnostech, ale časem i v celém našem životě kulturním. Ale je mnoho případů, kde nezajímá o divadlo, o knihu, o výstavu nelze vysvětlovat jen tím: lidé na to nemají.

Je jakýsi příkop mezi dobrým divadlem a lidem. Ten příkop je potřeba zasypat. Nepůjde to s dneška na zítřek.

Hodně by mohlo pomoci ÚRO. Instituce ne právě milovaná. ÚRO má velký rozpočet, který mnohde pohoršuje. Leccos umožňuje, aby odborové organizace velky kus své práce přesunuly do výchovy. Aby usilovaly o odbornou výchovu pracujících, ale aby usilovaly také o nejširší kulturní práci mezi pracujícími. ÚRO ovšem namítne: my jsme na tomto poli leccos zkusili; hezké peníze jsme v tom nechali; ale výsledky nebyly úměrné nákladu! — Je dobře myslet na učitele, který učí dítě abecedě. Trvá to několik měsíců, než dítě se naučí abecedu a trvá to několik let, než dítě vyjde z obecné školy s ucelnější zásobou vzdělání. Leccos ÚRO chtěla a leccos se nepodařilo. Není divu. Kdo nic nezkusí, nic nezkazí. Bylo by však dobře, kdyby si ÚRO uvědomila svůj velký závazek ke kulturní výchově pracujících a stále a stále hledala, jak by našla nejlepší způsob, nejlepší metodu.

Kdo prošel několika továrnami, poznal tam dělníky a úředníky, kteří měli poměr k práci, kterým stroj nebyl mrtvou věcí, kterým podnik není cizí a lhostejný, kteří chtějí být víc než lidmi, kteří čekají na mzdu a plat. Hovoří tak, že je radost je poslouchat. A je znát, že jejich zájem o práci, stroj a celý podnik je podložen také slušným obzorem kulturním. Daleko není v našich továrnách vše tak, jak by mělo být. Ale jsou tam také lidé, na které je radost se dívat a s nimiž je radost hovořit. Je vidět, že to nějak souvisí: kulturní zájem, úsilí o plnější kulturní život i živý, živější vztah k podniku, k závodu, k práci. Zájem o kulturní život, divadlo, knihu, přednášky, rozhlas, tisk, to vše a jiné je jakýmsi vitamínem, který posílí i zájem o práci, o podnik.

Je potřeba divadelního zákona. Je potřeba ještě jiných zákonů, které by upravily celý náš život kulturní. Bude to těžká práce, bude to hádání, budou spory, resoluce. Ale jsou věci, které nelze nadekretovat zákony. Ty mohou usnadňovat, pomáhat, vést, podporovat, ale je nutno nespolehat, že nějaký zákon, byť sám o sobě sebe lepší, zprostí lidi práce a dá vše do pořádku. A to zejména platí o životě kulturním. Je potřeba probudit zájem, zdravý hlad po kultuře. A to dále už přijde samo sebou.

V. G.

Definitiva je definitiva

Pan předseda ÚRO posl. Zápotocký rozvinul v rozhlasové přednášce dne 22. ledna své teorie o definitivě veřejných zaměstnanců. Vyložil je proto, aby veřejné zaměstnance uklidnil, neboť právě některé reakční časopisy překrouřily obsah jeho dřívějšího projevu s úmyslem, rozestát veřejné zaměstnance proti němu a ÚRO. Byl jsem tedy dychtiví slyšet, jak to pan předseda skutečně myslí. Ale želeného klidu jsme nedostali.

Rozuměl-li veřejní zaměstnanec jeho druhému vysvětlení dobře, chtěl Hol pan předseda, že bylo proti té staré, co-

pařské a reakční definitivě, a že tedy není proti novodobé a sociální definitivě, dále že není proti této poslední uvedené novodobé definitivě jen u veřejných zaměstnanců, ale chce ji prosadit vůbec pro všechny pracující lid, tedy i pro zaměstnance národních podniků, dělníky, zemědělce (a tudíž snad i pro řemeslníky, obchodníky, a svobodná povolání).

Poněvadž bych s dotazem, který následuje, nepochodil, kdybych se s ním obrátil na ÚRO, největší to vymoženost veřejných zaměstnanců, volím raději tuto formu:

1. Prosím pana předsedu, aby ve své příští přednášce přesněji vyložil rozdíl mezi definitivou copářskou a definitivou moderní jeho pojetí. Obávám se, že výklad tohoto rozdílu bude činit potíže, protože buď jsem definitivní státní zaměstnanec nebo jím nejsem. Tertium non datur (to jest: třetí možnost není). Myslí-li však pan poslanec, že přece je možno vykonstruovat nový pojem moderní definitivy veřejných zaměstnanců, ať nám ji vyloží blíže, ať nám vyloží, jak má vypadat takový moderní dekret o definitivě. Vyjasněme si pojmy! Pak teprve poznáme, zda naše revoluční odborové hnutí to myslí se svou slozkou, z něž má nejvíce pravidelných příspěvků, dobře. Pak nastane mezi veřejnými zaměstnanci buď klid nebo bouře ještě větší než vznikla po jeho prvním projevu. Aby nebylo mýlky: Zeptejte se zaměstnaneckých rad všech úřadů a škol v republice!

Tu přicházíme k druhé otázce:

2. Je ochoten pan předseda se vším jemu obvyklým důrazem prosadit stejné, sociálně úměrné honorování veřejných zaměstnanců, jako mají na příklad zaměstnanci národních podniků a ostatní dělní lid? Ovšem za předpokladu, že i pro ně bude platit stejná definitiva. Chce prosadit pro veřejné zaměstnance stejné honorování práce přes čas a práce nedělní? Nechceme slyšet tuto odpověď: Nelze, není peněz, musíte mít přece porozumění pro finanční situaci státu, máme velké úkoly, později. To by nás nespokojilo. My chceme napřed finanční zrovnoprávnění a pak teprve se vzdáme své copářské definitivy ve prospěch té nové, moderní. Konečně i ta reakční definitiva není tak zlá, na skutečné provinilce stačí úplně, při jejím použití se může velmi lehce definitiva proměnit na vyhazov, třeba bez nároku na pensí. To je však praktické u nehodných veřejných zaměstnanců. Ty hodné, ty ochrání dosavadní definitiva a pragmatika velmi účinně proti leckterému bujarému excessu květnového pana ředitele nebo šéfa. Tož, pane předsedo, uklidněte nás definitivně.

Veřejný zaměstnanec

Revoluce sekčních šéfů

Československá revoluce 1945 se vyznačuje také tím, že přibývalo mnoho nových úřadů a úředníků. Největší vzestup zaznamenali sekční šéfové. Nejen básníci a spisovatelé, ale i dřívější radové a komisaři, tajemníci a přednostové, všichni zamířili k hodnosti sekčního šéfa. Rozumí se, že takovito funkcionáři jsou v úřadech potřební. Ale sotva je potřebné, aby počet sekčních šéfů byl proti stavu předválečnému trojnásobný nebo až pětinasobný.

A potom. Sekční šéfové hrají velké pány. Zemský národní výbor v Praze rozhodl o jedné zemědělské věci. Rozhodl demokraticky po složitém demokratickém dohodování. Když se místní národní výbor odvolal proti rozhodnutí ZNV k ministerstvu zemědělství, zrušil sekční šéf ministerstva zemědělství rozhodnutí ZNV jediným škrtem pera. V tomto případě a podobných je pravomoc ministerských sekčních šéfů předimenzována. Poslanec Pavel Sajal oznámil v jednom dopise „Dnešku“, že poslanci jezdí do parlamentu elektrickou drahou a že řady aut před sněmovnou nepatří poslancům, nýbrž sekčním šéfům. I tady by skromnost pánů sekčních šéfů neškodila.

Je třeba nápravy. Kdyby nepřišla, mohla by se naše revoluce 1945 nazývat revolucí sekčních šéfů.

-vk-

Spřežení bez kočího

Článek z pera p. Ferdinanda Valenty, uveřejněný pod uvedeným titulkem ve 43. čísle „Dneška“, vyhmátl jádro problému, pokud se týká morálky ročníků příkázaných v minulém roce na zemědělské práce. Jako starý kantor (ve školské službě od r. 1915) souhlasím plně, že studenti neměli být posíláni na práci bez svých učitelů. Debatovali jsme o této záležitosti nejednou ve sboru a náš úsudek vyzněl asi v ten smysl: Stala se nenapravitelná chyba, že na práci byly posílány ročníky studentů nikoliv podle tříd, nýbrž podle věku, a byly posílány na dlouhou dobu, a bez

dozoru. Soudíme, že by se nebylo vyskytlo tolik důvodných stížností na ledabylost, ulejšťáctví a demoralisaci, kdyby vyšší ročníky byly nastupovaly podle tříd (vždy celá třída), a to na dobu kratší, která by pracující mládež nebyla pozdržela ve studiu proti těm, kdo pro odlišný věk zůstali ve třídě a mohli nerušeně studovat. Sliby hlášené tiskem i rozhlasem, že nikdo z povolání studentů nebude poškozen, musel každý školského života znaly člověk pokládat jen za sliby do větru: Není poškozen student, který se po tříměsíční práci v zemědělství zase vrátí do škamen a vidí, že jeho spolužáci, díky tomu, že mohli setrvat ve škole, pokročili v učivu tak, že on je bude stěží a namáhavě dohánět? Nevzniká u něho pocit krivdy? Mám za to, že SČM, který pln nadšení tuto akci fakticky organizoval (v místnostech ministerstva práce), na organizování tak rozsáhlého projektu nestačil. Nelze se tomu divit, vždyť organizátorem byla mládež ve věku kolem 20 let. Proto také došlo k tomu, že asi ze 200.000 mladých lidí, s kterými se původně počítalo, nastoupilo fakticky na práci jen asi 25.000 osob. Mám tedy za to, že by bylo pro příště účelnější povolávat na výpomocné práce v zemědělství nikoli věkové ročníky, nýbrž třídy, a to střídavě na měsíc, aby pozdržením ve vyučování byla postížena celá třída rovnoměrně, ale tak, aby bylo zdržení možno během roku dohonit, a rozhodně doporučuji, aby s třídou jel aspoň jeden z jejích učitelů. Bude to na prospěch jak dozoru na práci, i chování svěřené třídy, tak i ve prospěch hmotné situace mládeže, jejíž ubytování a stravování nebylo vždy a všude hodno chvály.

Rudolf Kaňkovský

Potřebná tradice

Ze ztrát, které jsme utrpěli v minulé válce na lidských životech, zvláště otráasající čísla podávají seznamy popravených a umučených vojáků našeho prvního odboje zahraničního. Dokládají, jaké nenávisti museli čelit Masarykovi bojovníci, a v jakém počtu se přihlásili nebojácně do šiků druhého odboje, nebezpečnějšího na domácí frontě než v letech 1914—1918. Připomínají závažnost legionářské otázky, poslání, které je stále živé, neukončené, které tvoří jednu z nejpotřebnějších tradic.

U nás bylo dlouho nejodvážnější, odvahy postrádat. Naše dějinná situace v posledních stoletích nám odpírala přímost velkých zápasů, což vtisklo mnohé kazy do naší národní povahy. Po tři sta let pobělohorské poroby nám téměř chyběla výchova k hrdinství. Byly ojedinělé pokusy vzpoury, byla mnohá tichá hrdinství a mnoho úsekových zápasů proti germanizačnímu úsilí a rakouskému vykořisťování, ale nebylo takových odbojů, které by navázaly otevřeně na slavné tradice revoluce a válečnické v minulosti. Příklad Poláků, kteří se zvedli několikrát beznadějně proti utlačovateli, u nás nepůsobil. Našími zbraněmi byly spíše knihy, zápas ducha a houževnatá drobná práce. Nedokázali jsme vytvořit početnější typ politického revolucionáře. U nás se dost lidí domnívá, že jsou dobří, když jsou jen dojatí. Máme větší náklonnost ke etní mučedníkům, než ke etní hrdinům. Teskný obraz Havlíčkova loučení s rodinou před odjezdem do brixenského vězení působil více, než nabádavější příklad celého jeho života, naplněného bojem. Na jeho činnost navázalo teprve Masarykovo politické úsilí na přechodu do našeho století. Několik postav z odvážného hnutí Omladiny v devadesátých letech tvořilo snad výraznější typ politického revolucionáře, leč to vše také nepůsobillo širěji. Teprve rok 1914 prokázal zraňující politické uvědomění českých lidí, když čeští vojáci, odjíždějící v rakouských mundurech na bojiště, projevovali se otevřeně protirakousky, vzpuzeli se ve vojenských útvech, podstupující i tresty smrti. Památný je mravní příkaz, který si uložil tehdy Masaryk, když pod dojmem těchto rozhodných politických projevů prostých českých lidí usuzoval, že „tito lidé byli trestáni za to, co jsem já, poslanec hlásával — mohl, směl jsem já udělat méně než ten prostý voják-občan, jehož jsem utvrzoval v protirakouském a slovanském smýšlení?“ Teprve z těchto lidí, tvořících pak dobrovolnické armády, vyrůstal hromadněji typ českého politického revolucionáře, uvědomělého, zápasivého, chápatého se ve vhodný okamžik zbraní proti utlačovateli. Příslušníci našich zahraničních armád nebyli prostými mobilizovanými vojáky, kteří sloužili z přikázané povinnosti, nýbrž lidmi, kteří šli znovu smrti vstříc většinou z rozumového přesvědčení i z víry v politické a národní ideály a prošli určitou politickou výchovou.

Legionářská masa, o níž Masaryk řekl ještě v Rusku, že bude páteří naší radikální politiky doma, přinesla něco ze znalostí světa a z dotyku dějinných událostí do našeho života: větší opravdovost, světovější rozhled, smysl pro význam „sloužím“ a zejména vzrostlou potřebu národní svobody.

A legionáři postoupili bez povelů do prvních řad v chmurných letech války právě minulé. Ukázalo se, že v našem prostředí vyrostl hromadněji typ politických revolucionářů, kteří zdvihnou zbraně i za nejnebezpečnějších podmínek. Příklad jejich odboje v první válce působil i na jiné občanské vrstvy. To, co nám chybělo za rakouské poroby, co měli Francouzové, Rusové, Poláci — typ revolucionářů, kteří předávali i v rodinných prostředích odkaz svých předchůdců a buntařské tradice, vytvářelo se i u nás. Nepomíjivým symbolem tohoto revolučního poslání, uchovávaného na půdě rodiny, bude příkaz onoho hanáckého rolníka, příslušníka starého 6. pluku ruských legií, s nímž poslal svého jediného syna, dědice hospodářství, za hranice: Jsem nemocen a stár, abych mohl bojovat s puškou, jako jsem válčil pod Masarykem za první války; půjdeš ty za mne i za vlast pod Benešem do boje proti vrahům naší otčiny. — A legionáři nastupovali se svými syny a decerami pod ústí katanských pušek na popravištích, k mukám v žalářích, přebíhali za hranice, kde tvořili páteř naší armády, nechávající své rodiny na pospas mstivosti frankovské. Ve svém celku zůstali věrní odkazu padlých bratří z první světové války (při čemž si uvědomujeme pravidlo o výjimkách). Tato nejpronásledovanější složka naší domácí fronty, vyhazovaná hromadně ze zaměstnání, dotvrdila nejlépe, jak jest úzký duchovní i osobní vztah mezi odbojem první války i války právě prošlé. A posílila nejvíce revolucionářské tradice v našem prostředí.

Vzdávaje se svého presidentského místa, řekl velitel prvního odboje Masaryk: Budu se dívat, jak to děláte. O jeho „chlapečích“, kteří v těch pohnutých letech byli již namnoze prošetřivši, uvážliví mužové, na něž mohly zapůsobit pohodlí a bezpečí občanského zaměstnání i ohledy na vlastní rodiny, musí spravedliví posuzovatelé říci, že to vcelku dělali dobře. Svědčí o tom i velký počet těch, kteří se již nikdy nedopočtou těch předhazovaných započtených let, jež česká úzkoprsost a závistivost dovedla tak ztrpět. Bylo by dobře, kdybychom z této silné a krásné tradice legionářských odbojů vytěžili pro náš budoucí život co nejvíce.

Ivan Holman

politika

Dr Jaroslav Drábek

Glosy k procesu s henleinovskými poslanci a senátory

Procesem proti Hanuši Krebsovi a ostatním parlamentním reprezentantům Henleinovy strany uzavírá mimořádný lidový soud v Praze vlastně tak trochu svou činnost. To, co bude následovat, budou sice ještě procesy namnoze s velikými zločinci, gestapáky nebo jejich konfidenty — ať již jmenuji třeba šéfa Sicherheitsdienstu Jacobiho, velitele kladenského gestapa Wiesmanna, který řídil akci proti Lidicím, velitele pankrácké trestnice Soppu, nebo udavače dr. Smíchovského — v celku jsou to však již věci přece jen méně významné. Proces s Hanušem Krebsem a jeho společníky přinesl však mnoho zajímavých poznatků, ba překvapení. Byl to po mém soudu proces, který pro československou veřejnost byl důležitější než proces se samotným Karlem Hermannem Frankem. Proces Frankův osvětlil sice také do značné míry zrádnou politiku Henleinovy strany, ale vyvrcholení Frankovy zločinné činnosti spadalo až do doby po 15. březnu 1939, kdy jeho zločiny ztrácely namnoze vůbec charakter zločinů politických. Šlo pak většinou již jen o zločiny sprosté, vraždou počínaje a žhářstvím, vydírání

ním, konče. K. H. Frank — to je v prvé řadě bartolomějská noc našich studentů 17. listopadu 1939, to jsou Lidice a Ležáky, poheydrichovské vraždění a pod. Tyto masové vraždy a deportace zastínily přirozeně svým rozsahem i způsobem, jakým byly prováděny, období Frankovy činnosti z dob první republiky, jako vedoucího politiky Henleinovy strany.

V procesu Hanuš Krebse a spol. šlo však hlavně o dobu do 15. března 1939, a v tomto procesu byla tedy provedena nejpřehlednější analýza Henleinova hnutí podle tajných dokumentů, které máme v ruce ať již z procesu před mezinárodním vojenským soudem v Norimberku, nebo z t. zv. archivu štěchovického, nebo archivu Henleinova a Krebsova. Proces dokonale odhalil zradu Henleinovy strany, a ježto mezi obžalovanými byli shodou okolností představitelé strany, kteří pracovali na nejrůznějších místech v tuzemsku i v říši, byl, myslím, obraz t. zv. sudetoněmecké strany, prokreslen do velmi jemných detailů a byly zde shromážděny důkazy a doklady, k nimž budou nuceni sahat ještě historikové generace, které přijdou dlouho po nás.

A ku podivu, tento proces takového významu a tak zajímavý, probíhal za dokonalého nezájmu naší celé veřejnosti. Většina denního tisku přinášela sice na prvních stránkách sáhodlouhé referáty ze současně probíhajícího procesu proti Jiřímu Stříbrnému, průběhu procesu proti henleinovským poslancům věnovala několik zapadlých řádek. Byly chvíle v jednací síni, kdy oddělení pro obecnost bylo úplně prázdné. Když znalec z ministerstva vnitra přednášel svůj propracovaný a velmi zajímavý posudek, nebyl v jednací síni, myslím, vůbec nikdo.

Už příprava procesu byla naprosto nedostatečná. Nebyl projev ministra spravedlnosti dne 8. září 1946 v Liberci, nevím, zda by bylo k procesu v tak ucelené formě vůbec mohlo dojít. Teprve když ministr ve svém projevu určil přímo datum začátku tohoto procesu (riskuje při tom mnoho na prestiži svého resortu!), začala shánka po sudetoněmeckých poslancích a senátorech po celém území státu. Ze 44 sudetoněmeckých poslanců a 26 senátorů Henleinovy strany, bylo zkoncentrováno do Prahy pouhých 7 poslanců a 5 senátorů. Posl. Rosche odpadl, neboť jeho zdravotní stav nepřipouští, aby mohl sledovat jednání před soudem, Krebs, dr. Feitenhansel a Westen byli společně s nimi obžalováni jako členové říšského sněmu. Při tom byla zjištěna překvapující skutečnost, že nejméně pět poslanců a senátorů, mezi nimi poslanci takového významu, jako na př. Sandtner, Hollube, dr. Klieber a j., bylo odsunuto. Pátrání po poslancích a senátorech, kteří byli veliteli jednotlivých úseků Freikorpsu a vedli vražedné a loupežné výpravy sudetských Němců z říše do Československa v září 1938 (jako na př. Pfragner), nevedlo dosud k úspěchu.

I po jiné stránce nebylo vše připraveno tak, jak by si byl tento proces zasloužil. Stalo se mi na př., že jsem v hromadě fotokopii dokladů, které mi byly předloženy k přezkoumání, našel fotokopii dokumentu z Henleinova archivu, v němž byla podávána dne 18. května 1938 z vedení Henleinovy strany neznámému adresátu (pravděpodobně německému vyslanci v Praze nebo přímo ministerstvu zahraničí v Berlíně) situační zpráva o stanovisku Henleinovy strany k t. zv. národnostnímu statutu Hodžovy vlády. V dokumentu bylo výslovně uvedeno, že tento návrh menšinového statutu musí být odmítnut, neboť prý «nemůže jít o řešení sudetoněmecké otázky v rámci Československa mírovými prostředky». Ve zprávě se dále mluví o možnosti lidového hlasování, které by v určitém případě měl Henlein navrhnout. Neznámý pi-

satel připsal k tomu tužkou poznámku, že ohledně provedení tohoto lidového hlasování musí prý být zahájena ihned rozprava s příslušným říšským místem.

Dokument dokazuje tedy naprosto jasně zradu Henleinovy strany, jejímž vůdcům podle jejího obsahu již v květnu 1938 bylo známo, že sudetoněmecká otázka bude řešena Hitlerem, a to nikoli vyjednáváním, nýbrž zbraní.

Zařídil jsem ihned, aby znalci písma se pokusili zjistit, od koho pocházejí tyto poznámky, ale ačkoli soud učinil v tomto směru vše, co bylo v jeho moci, rozbila se jeho snaha prostě o tu okolnost, že originál dokumentů nebylo možno vůbec nalézt. Podotýkám, že je to jediný doklad z našich archivů, který usvědčuje Henleina a jeho společníky z vědomé zrady a z vědomé spolupráce na útočných plánech Hitlerových proti Československu, a který konkrétně doplňuje pověstnou Henleinovu řeč ve Vídni z 4. března 1941, v níž Henlein po prvé doznal, že sudetoněmecká strana byla pouhou odnoží strany NSDAP. Je to také důležitý protějšek dokladů, které Spojenci ukořistili v Německu a které byly předloženy Mezinárodnímu soudnímu tribunálu v Norimberku v pověstné knize »O«.

Proces měl řadu dramatických momentů. Peters se na příklad zapřísahal svoji ctí, že byl Henleinem a Frankem podveden. Soud povolal svědky, jichž se Peters dovolával. Svědčil prof. Macek a poslanec Vojta Beneš. Chápali, že Peters bojuje o svůj život. Nebylo možno sledovat bez pohnutí duševní boj poslance Beneše, který u vědomí své mravní odpovědnosti vážil každé slovo, a prohlásil po pečlivém rozvážení na můj dotaz, zda připouští, že dr. Peters hrál neupřímnou roli při jednání s vládou v letech 1938, že není s to odpovědět ani tak, ani onak. Cítili jsme všichni, že můžeme být pyšní jak na justici, která připouští takové svědky, tak na tyto svědky, jimiž ani zloba ani bolest neotrásla při plnění jejich těžké svědecké povinnosti.

A pak povstal dr. Peters, hluboce se uklonil českým obhájcům, a vzdal jim chválu, na kterou česká advokacie může být právem hrdá. Prohlásil, že svoji nucenou povinnost splnili s obdivuhodným taktem, a že jejich výkon zůstane pro všechny obžalované nezapomenutelný. Svou závěrečnou řeč nazval »svou politickou labutí písni«. Na dveřích jeho cely je prý vytesána věta: »Pomsta bude sladká«, zjevně od nějakého politického vězně, který byl za protektorátu vězněn. Peters se přiznává, že tento nápis ho přiměl k tomu, aby dlouho uvažoval o problému pomsty, a východiskem prý je mu Masaryk se svým heslem: »Ježíš, ne Cesar«. Pro zbytek Petersova života bude prý směrnicí Masarykova ethika.

Groteskně zní kostrbatá čeština tohoto podivného Němce, který je obžalován z nejtěžších zločinů. Zavrhuje Hitlera a Henleina a dovolává se Masaryka. Kniha, kterou kdysi napsal, obsahuje určité these, které nepostrádají vážnosti, svým přátelům se netajil, že nesouhlasí s nacismem. A přece v hodinách nejtěžší zkoušky stál na vedoucích místech v táboře nepřátel! Lze věřit tomu, že byl oklamán? Jisto je jen tolik, že hrál-li tento muž opravdu dvojakou roli, pak to byl opravdu kabinetní kousek nordické lsti. Bohužel, sotva se kdy již asi dozvíme plnou pravdu.

Je 1. hodina v noci 15. ledna — již vlastně 16. ledna — 1947. Závěrečného svého slova se ujímá Hanuš Krebs, muž, který celý svůj život zasvětil nacionálnímu socialismu a boji proti Čechům, důvěrník Hitlerův a spiritus rector všech nepřátelských akcí proti Československu. V pusté porotní síni zápasí s únavou senát, patnáct ob-

hájců, několik žurnalistů a několik podřimujících strážníků. S gesty rutinovaného řečníka Hanuš Krebs končí:

»Vysoký soudní dvore! To je poslední řeč, kterou bývalý německý poslanec pronáší před československou veřejností a před vysokým soudním dvorem. Stojíme dnes jako obžalovaní před vámi, a vy jste našimi soudci. Touto dobou končí celé tisíciletí společné, těžké, ale také velké dějinné epochy. Český národ bude nyní konečně žít sám ve svém národním státě, který se stal nejen podle jména, nýbrž také ve skutečnosti pravým národním státem. Tři miliony Němců byly určeny k odsunu. Je to největší vyhoštění od dob stěhování národů, ba snad největší v dějinách světa. Skoro jedna třetina obyvatel Čech, Moravy a Slezska opouští nebo již opustila své stálé domovy. Zanechávají zde svůj domov, to, co kdysi zvali svým majetkem, svoji minulost, své mrtvé. Zanechávají tu práci milionů a práci mnoha staletí, aby se již nikdy do této země nevrátili. Sotva může někdo, kdo sám tuto událost neprožil, změřit morální a duševní tíhu, kterou nyní snášíme. Český národ, věřím, ji uzná, teď nebo později. Má tak krásnou píseň, která se také tak často dotkla naší duše — váš »Kde domov můj«. Jsem si jist, že budete s námi cítit vy, kteří jste vždy s takovým pohnutím zpívali... a to je ta krásná země, země česká, domov můj.«

Také já jsem tuto zemi miloval a mohu to prohlásit já, jehož rod v této zemi možno prokázat až k roku 1558. Domnívám se, že mohu říci, že jsme bojovali pro svůj národ v nejlepší víře. Byli jsme podvedeni, ale nemůžete nám upřít dobrou víru. Vždycky jsem tomu věřil, že Češi a Němci mohou stvořit společný stát jako Švýcaři, každý ve svém kantonu, ve své samosprávě. Stalo se jinak, dějiny rozhodly jinak. Zbytek parlamentního zastoupení, z více než sedmdesáti poslanců a senátorů, stojí dnes před vámi, patnáct mužů, a vám náleží vyslovit nad nimi svůj soud. Myslete při tom také na velikou věc.

Nyní již nebudete mít žádný národnostní boj v zemi. Já jsem si přál jenom, aby veliké oběti, které jsme museli přinést, nezůstaly bez užítku, nýbrž aby přinesly jako poslední plod smírné soužití, které se nám nepodařilo uskutečnit ve společném státě, nyní v soužití německého a českého státu, neboť zase budeme sousedy.

A tak se splňuje — v jiné ovšem formě — otázka, kterou jsem napsal na konci svého úvodu v knize »Kampf in Böhmen«: Kdy bude mír v této zemi? Ale já si přeji a doufám, že tomu bude nyní i v budoucnosti, a pak by nebyly také nadarmo ani naše osobní oběti, které musíme přinášet.

Vysoký soudní dvore! Odsuďte mě, domníváte-li se, že je to nutné k splnění vašich zákonů a že je to nutné pro mír a budoucnost, ale odsuďte mě skutečně pro to, co jsem učinil, nikoli pro to, co jsem nečinil a nikdy učiniti nechtěl. Pan generální prokurátor prohlásil ve své široce založené řeči ke konci toto: Nesmí být nic zapomenuto a nesmí být nik d y zapomenuto! My však voláme na rozloučenou: Kéž odloučení Němců a Čechů přinese skutečně oběma mír! Kéž útrapy našich dob konečně skončí! Jen tak budou mít smysl všechny oběti, které my, sudetští Němci, musíme nyní v tak velikém měřítku přinášet, a které v tak bohaté míře přinášeli i Češi; budou sloužit nejvyššímu ideálu lidstva — trvalému čestnému míru.«

Pustou porotní síní kráčeji dějiny. V této chvíli uzavírá se tu úžasná kapitola staletých česko-německých bojů. Intenzivně všichni pocítujeme, že jsme příslušníky generace, které bylo dopřáno zažít věci nesmírné. Krebsova slova zasluhovala, aby byla slyšena po celém Československu, neboť je někdy velmi užitečno a prospěšné poslouchat názory nepřítelů, zejména když jde o nepřítel tak krutého a zavilého, jako je Hanuš Krebs, slova nepřítelů, který toužil po světovládě a který poražen na konec doznává, že svoji věc prohrál a že jeho národ, který chtěl vést k slávě a moci, na jeho politiku strašlivě doplatil.

Dramatické noční přelíčení z 15. na 16. ledna 1947 v porotní síni pankráčského trestního soudu stalo se součástí naší historie, a těch několik málo účastníků, kteří mu byli přítomni, odcházelo do mrazivé noci v hlubokém rozzechvění.

Škoda, přeškoda, že národ se o všem tom téměř nic nedozvěděl!

národní hospodář

Bohumil Bílek

Sněmovna contra Ďuriš

Předsednictvo sněmovny pozvalo nedávno šéfredaktory a parlamentní zpravodaje denního tisku k přátelskému pohovoru. Šlo hlavně o zlepšení zpravodajství ze sněmovny. Podle referátů byl při tom tisk požádán, aby věnoval víc pozornosti té skutečné práci sněmovny, jež se dělá ve výborech. Tisku byly slíbeny obšírnější zprávy o jednání výborů, případně i nezkrácený materiál, pokud je to jen technicky možné.

Při rozpravě se hovořilo i o neshodě mezi názory zemědělského výboru a ministra zemědělství. Předsednictvo sněmovny se, jak známo, postavilo za zemědělský výbor a jedná o věci s předsedou vlády.

Je celkem jasné z tisku i z osobních projevů, že účastníci různých fází sporu nejsou jednotní v názoru na spor, avšak všichni soudí, že tento jeden případ je třeba v zájmu shody v Národní frontě nějak sprovodit se světa. S tím nelze než souhlasit. Národní fronta je dnes nezbytností. Zároveň však je těžké nepozorovat, že v Národní frontě jsou dvě zásadní a zcela odlišná pojetí demokracie, jež se dosud projevila snad nejjasněji právě v zemědělském výboru. Zdá se, že studium těchto pojetí je v době, kdy vzniká nová ústava, nanejvýš zajímavé a k vyjasnění pojmů prospěšné. Protokol se nám dostalo laskavostí pana ministra Ďuriše, který na počátku schůze požádal, aby jeho projev i rozprava byly stenografovány.

Celý protokol čtyřhodinové rozpravy otisknout nelze — i do velkého formátu Rudého práva se vešla jen věta, že rozprava byla rušná a hlasování bojovné. Proto otiskujeme vše podstatné, především to, co denní tisk přinésti nemohl.

Mluví ministr Ďuriš

„Lid je jediným zdrojem moci ve státě. Nová republika se opírá o lid nejen v heslech, nýbrž ve skutečích. Proto předkládáme hlavní problémy nových zákonů vám, našim českým a slovenským zemědělcům, abyste je v místních sdruženích Jednotného svazu českých zemědělců a Jednotného svazu slovenských zemědělců projednali a pak sdělili urychleně ministerstvu zemědělství své názory a náměty...“

Pánové, z tohoto úvodu ministerstva zemědělství je velmi jasné, o co šlo. Stará ústava nezakazuje, abychom se ptali na názory lidu, abychom se radili s lidem. To, že jediným zdrojem státní moci je lid, znamená, že jsme podle ústavy jeho zástupci, že jsme odpovědní tomuto lidu a že suverenita lidu je nedělitelná, nezcižitelná a nepřenositelná. Já tedy jako ministr zemědělství, jako člen vlády a člen toho ÚNS se neprohřešuji, když se jako zástupce tohoto lidu obracím, a opakují, budu vždy obracet, o radu a souhlas k tomuto prameni vši státní moci, k prameni mého pověření, k lidu...“

Ve staré ČSR pod heslem demokracie a parlamentarismu rozhodovali Preiss, Petschek, Baťa, bankéři a finanční spekulanti, velkostatkáři a s nimi spojená německá i maďarská šlechta. To byla ta demokracie bez lidu a proti lidu. To byl ten tak zvaný klid a právní jistota kapitalistů, šmelinářů a rozvratníků...“

Jen z formálních příčin by nebyl zbit v Skochovicích rolník Schovánek jen proto, že se jako poctivý člen bývalé agrární strany staví nyní za šest zákonů... Abych byl přesný: z dnešních členů zemědělského výboru nejméně jedenáct členů bylo vedoucími funkcionáři bývalé agrární strany, z nich sedm členy jejího výkonného výboru v roce 1936; z šesti členů národní socialistické strany ve výboru čtyři byli ve výkonném výboru strany agrární... A já vás na konec, přátelé, jen o to prosím, aby mne a nás nikdo nepoučoval o pravé demokracii a ústavnosti.“

Tak skončil ministr Ďuriš svůj projev 8. ledna t. r. Následovala rozprava, kterou zaznamenáváme podle hlavních temat:

Poslanec dr. Kvetko (pověřenec pro zemědělství, D. S.):

Ministr zemědělství řekl, že z toho, co se dojednalo na veřejné schůzi, na které byli i zástupci demokratické strany, se v parlamentě nesmí nic měnit. Žádná dohoda nemůže zavazovat parlament. To je jádro sporu. Ministr nemůže přijít s návrhem zákona o Jednotném svazu a rozkázat zemědělskému výboru, aby o něm mlčel, protože věc je dohodnutá... Národní fronta nemůže nahradit parlament... Cokoliv přijde z ministerstva zemědělství do zemědělského výboru, o tom se nemůžeme dohodnout. Je třeba jasně řeči...

Posl. Sliva (nár. soc.):

Kdyby ministrův názor byl správný, nemohl by existovat parlament a veškerou moc by lid musil vykonávat sám.

Posl. Antonín Gottwald (soc. dem.):

Budiž mi prominuto, když se ohradím proti způsobu jednání, jako bychom nebyli v parlamentních volbách zvoleni z vůle lidu. Každý z nás zastupuje asi 24.000 demokraticky smýšlejících, poctivých příslušníků čs. národa. Domnívám se, že je to důvěra dost velká, abychom zde na půdě parlamentu jménem těchto lidí mohli mluvit. Háji-li někdo zájmy demokracie, nemůže neuznávat parlament. Prohlašuji, že se nedám žádným způsobem donucovat k nějakému jednání, které by neodpovídalo našemu názoru a našemu stanovisku.

Posl. dr. Falťan (KSS):

Je nám všem jasné, že se parlamentu žádné právo nebere, zemědělský výbor po vyjádření zemědělců bude mít možnost o těchto předloách rokovat. Ministr rozeslal hlavní zásady zákonů k vyjádření rolníkům, než je podal vládě a parlamentu. Mně je čudné, že utíkáte od této formální stránky a chcete rokovat o zásadách zákonů.

Posl. dr. inž. Kameníček (nár. soc.):

Kdo si přečte paragraf 1, odst. 2 ústavní listiny, přijde k názoru, že postup p. ministra byl protiústavní, ať si to vykládá pan ministr jakkoli. Proto považují za správné, že zemědělský výbor projevil s ním nesouhlas a také za správné, že se předseda výboru postavil proti t. zv. informační službě ministerstva zemědělství, s jejímiž metodami naprosto nemůžeme souhlasit.

Považují tento postup za tak závažný, že by se jim mělo zabývat předsednictvo ÚNS a také vláda. Pan ministr nás poslance považuje za zbytečné. Je samozřejmé, že to je pro nás trošičku nepřijemné. Že nám jde mráz po těle proto, že když jsme byli lidem zvoleni v tomto demokratickém režimu — a zapomíná při tom na jedno, že parlament kontroluje vládu a ne naopak.

Máme-li ústavu, pak jí musí dodržovat především poslanci a ministři, chceme-li, aby jí dodržoval obecný lid. A když se dnes tak říká, co tomu řekne lid, pak bych se zeptal pana ministra, co říká tomu, že na př. cukrovar v Litovli svolal valnou hromadu — lid to chtěl, zemědělci to chtěli — ale najednou přišel ferman a valná hromada byla zastavena.

Mám dojem, že je nejvyšší čas, aby si parlament uvědomil svou skutečnou funkci. My přece můžeme mít různé názory; pane ministře, vy můžete chtít kolektiv, a já mohu jít za soukromým vlastnictvím. Ale jsme demokraticky a parlamentárně vychovaní lidé. (Min. Duriš: Ale činy!) Činy, správně, činy. Pro nás jsou směrodatné jenom činy, pane ministře. A proto bych vás prosil, abyste si na přístě takhle nepočínal, poněvadž jinak bychom to nemohli nazvat jedním demokratickým. (Potlesk.)

Posl. Novotný (nár. soc.):

My se v třetí republice, bohužel, dožíváme již řady případů, že parlament je úplně snižován a urážen a že je úmyslně a zbytečně zveličován význam vlády a vládních činitelů vůbec. Už ústavně-právní výbor se zabýval případem, kdy parlament měl být snížen na veličinu nic neznamenající.

Kdybychom soustavně obcházeli parlament, pak se nám může stát, že tak zv. referenda (ne v právním smyslu) by se mohla rozrůst do nekonečné šíře... Zemědělci volají... proč nám ministr zemědělství nepředloží také jiné věci, proč nedostáváme k vyjádření osnovu o Jednotném svazu českých

zemědělců, proč se nemůžeme vyjádřit o tom, zda ministrem má zůstat pan ministr Duriš? (Souhlas.)

Často se dělaly schůze takové, že bylo absolutně nemožné, aby lidé věděli, co odhlasovávají... Mám celou řadu důkazů o tom, že lidé zdvihli ruku, když však jsem se jich zeptal: Vite, co v tom je? nedovedli říci nic.

Posl. dr. inž. Benda (lid.):

Budu zde mluvit jako poslanec, pane ministře, a ne jako úředník ministerstva zemědělství. Bylo zde řečeno panem ministrem, že se nenechá nikým poučovat o tom, co je demokracie... Mohu ubezpečiti pana ministra, že všichni, kteří jsme zvedli z vůle lidu, jsme takovými demokraty, jako je pan ministr. A pokud jde o vaše ministerstvo, pane ministře? Budeme poučovati vyšší úředníky, co je demokracie a jak se provádí, poněvadž jsme se přesvědčili, že mnozí na vysokých místech dělají prachšprostou politickou agitaci.

Pokud jde o celkový postoj strany lidové, zabezpečujeme vás, pane ministře, že budete-li postupovat jako demokrat, najdete v naší straně plnou podporu. Nelze však jít jak jdete, a musili bychom z toho vyvodit určité, řekl bych směrnice, poněvadž věříme a říkáme, že každý z nás je nahraditelný.

Posl. Václavů (KSC):

Pozorujeme kampaň proti jednotlivým ministrům komunistické strany. Zde proti ministru Durišovi, v informačním výboru proti ministru Kopeckému, před tím v kulturním výboru proti dr. Nejedlému, tehdy ministru školství. To je charakteristické pro určité lidi, kteří někdy snad vědomě a někdy nevědomě tlumočí staré zásady fašistických metod... Měli jsme patnáct let v předmnichovské republice možnost uplatňovat tu vaši spravovědu. Neschovávejme se za široká záda našich rolníků, tam nezachráníme zbytečně a velkostatkáře. Půjde o to, jak se bude plnit program Gottwaldovy vlády. A buďte ujistěni, že my komunisté neustoupíme ani od jedné zásady, která je v tomto plánu a programu...

Posl. Sliva (nár. soc.):

To, co jste zde řekl, pane ministře, vypadalo tak, jako by ta první republika byla tak špatná, že je škoda krve, která za její opětné dobytí byla prolita... Kdyby byla špatná, nebo ať byla jakákoliv, jednu věc si musíme uvědomit: kdybychom neměli té špatné první republiky, dnes bychom ani v té naší republice neseděli. — Pane ministře, jestli vy jste členem vlády, tedy v tomto určitém resortu vykonáváte také tu přenesenou moc parlamentu.

Posl. dr. inž. Kameníček (nár. soc.):

V první republice nebylo všechno v pořádku. Ale kdybych měl srovnat dnešní jednání, pak bych musel říci, že v té první republice tenkrát každý ministr bedlivě naslouchal, co říká jeho resortní výbor sněmovní. (Potlesk, různé výkřiky.) Dneska je to trošičku jiné, pánové.

Lituji, že p. ministr dělá těžkosti při přijímání návštěv. Podle zpráv vůbec nepřijal delegaci Myslivecké jednoty, která čítá 100.000 členů. (Výkřiky.) Ovšem to, že nepřijal poslance ÚNS, považují za zcela neobvyklý způsob. Vím, že třeba pan ministr informací může mít na mne jako na národného socialistu určitý osobní názor, ale budiž k jeho cti řečeno, kdykoliv jsem ho v úřední záležitosti navštívil, vždy se mnou jednal jako čs. ministr. A já reklamuji, aby také druzí páni tímto ministerským způsobem jednali. Podal jsem protest předsednictvu ÚNS, a to mně sdělilo, že v ústavě nemáme ustanovení, aby p. ministra za to mohlo volat k pořádku.

Posl. dr. Novotný, (nár. soc.):

Pan ministr se zmínil o tom, že zemědělství nebyla dána v minulé republice kultura. Domnívám se, že dnes jí má rozhodně méně, než za první republiky. Dnes vesnice kulturně netvoří, stagnuje — a spousty brožurek, letáků, filmů atd. — promiňte, to je šablonovitě papouškování, kopírování podle lineálu, ne vlastní tvorba.

Posl. dr. Kvetko (DS):

Ministr zemědělství nemá právo, aby zástupcům v parlamentě vytýkal, že někdo z nich byl agrárníkem nebo ne. Neboť je-li některý bývalý agrárník ztlučen na schůzi a je

ministři dobrý, nemá práva vystupovat proti druhému bývalému agrárníkovi.

Posl. Novák (n.ár. soc.):

Musím konstatovat k prohlášení pana ministra, že v naší šestičlenné delegaci v zemědělském výboru prý byli čtyři členové výkonného výboru bývalé republikánské strany, že to není pravda. Byl jím jen jeden. — Je nesnesitelné, že právě od představitelů naší zemědělské politiky se neustále objevují tyto vysoce politické momenty na naši adresu nebo na konto dřívější politické orientace většiny zemědělců. Je tu soustavná snaha vytvořit zde občany prvního a druhého řádu.

Rovněž musíme odmítnout útok jisté části našeho tisku, kde jsme označeni jako agrární velmoži. Bylo to v důsledku usnesení zemědělského výboru, že postup pana ministra byl protidůstavní. Většina členů tohoto parlamentu, pokud jsou výkonnými zemědělci, nemá více než 20 ha orné půdy. Není zde jediný velkostatek.

Posl. Slíva (n.ár. soc.):

Byl jsem v legiích za první války, a za druhé války čtyři a půl roku v koncentračním táboře — s vašimi příslušníky, pane ministře, oni mi to mohou dokázat.

Pane ministře, já jsem měl veškerý majetek svůj, ženy i děti zkonfiskován a dva moji kluci byli u partyzánů, z nichž jeden se vrátil s takovým zraněním, že bude do smrti mrzákem. A pane ministře, já si dovoluji položit jednu otázku: Jsme my něco méněcennějšího v tomto státě, jsme dvojití občané, anebo jedni? (Bouřlivý potlesk.) Pane ministře, radče mi prominout, já bych vám přál, abyste to, co jste řekl zde, přišel doslovně říkat na naši vesnici. Promiňte, nechci radit, ale dávám návrh: navrhněte zákon, že ani jeden bývalý příslušník republikánské strany tu nemá co dělat, poněvadž, prosím, nejsou spolehliví a únosní pro tento stát.

Posl. dr. Falta (KSS):

Pokud jde o obvinění agrárnej strany, nikdo tu nemyslel, že by šlo o kolektivní obvinování zemědělců, organizované z této strany, šlo jen o jednotlivců a pán minister Duriš nemyslel na pána poslance Slívu.

Posl. dr. inž. Benda (lid.):

Dovolte, pane ministře, abych se hrdě hlásil, že jsem byl kdysi příslušníkem agrárního dorostu, který dovedl krvácet v německých kriminálech, který padal na barikádách a který s hrdosí vztýčoval vlajky, když nastala nová republika. Ten agrární dorost, který přešel ke komunistické straně — viz kolegu poslance Falta — ten je na místě, ale kdo přešel k českým socialistům, ten je reakční. Přejeme si, pane ministře, abyste byl vůdcem zemědělského lidu a abyste mu vždy řekl pravdu, abyste byl především ministrem a pak teprve příslušníkem určité strany.

Je jisté nedůstojné, aby ministr nepřijal poslance. Pan ministr si musí uvědomit, že musí být a je podřízen určitě kritice parlamentu a zemědělského výboru, že s tímto výborem musí spolupracovat a jím se do určité míry řídit — a ne jít svou samostatnou cestou.

Posl. Mikuláš (předseda přípravného výboru Jednotného svazu čes. zemědělců, n.ár. soc.):

Oběžník o osnovách byl poslán bez vědomí přípravného výboru svazu. Než mohou cokoli podepsat, musím vědět, co budou rozesílat. Tož jsem se ptal pana generálního tajemníka Volavky (KSC), co jsou ty zásady těch šesti osnov. Když mi neodpověděl a nepředložil mně konkrétně zásady osnov, prohlásil jsem, že pak ovšem nemohu dát souhlas k tomu, aby se cokoli rozesílalo. Pan generální tajemník ovšem v dohodě s ministrem zemědělství bez vědomí přípravného výboru učinil dispoziční a ministerstvo zemědělství osnovy rozesílalo. Zemědělci mají právo znát celé osnovy, ne torso. Toto není ani embryo.

Posl. Novák (n.ár. soc.):

Představme si zákon o ochraně zdraví, 150 paragrafů, proti nimž nemůže mít nikdo rozumných námitek, a paragraf 151 bude znít, že každý nemocný má být odstěžen. Jestliže někomu sdělím zásadu onoho zákona a zaměřím mu onen paragraf 151, snadno dosáhnu, že onen člověk bude s těmi zásadami souhlasit.

Posl. dr. Zibrin (DS):

Demokratická strana si vyhrazuje k jednotlivým osobám, nie k torzom, nielen vo vláde, ale samo sebou v zemědělském výbore k nim prehovorit, lebo je k tomu oprávněná a legitimovaná.

Posl. dr. inž. Kameníček (n.ár. soc.):

Zákony jsou neúplné a proto tendenční a uvádějí jen věci, které mohou být příjemné určité části veřejnosti. Proto jsem toho názoru, že v takovéto formě mohou dobře sloužit nové předvolební agitaci. Odpusťte mi, pánové, toto je moje domněnka, ale je nezvratná. Poněvadž: jak skončí kolonisace, musí přijít nová politická injekce.

O ministerstvu zemědělství a o tom, jak byl uveden v omyl kabinet předsedy vlády, si povíme příště.

Život a instituce

Edvard Cenek

O krisi rozhlasu

Náš rozhlas je ve vážné krisi, a zdá se, že si to neuvědomuje, nebo — a to by bylo horší — ač je si toho vědom, nehlédá energicky cestu ven. Snad se domnívá, že mu z krisi nehrozí úbytek posluchačů a zmenšené příjmy (v tom má pravdu) a proto jde dále svou cestou. Lze tak soudit z různých zjevů, z nichž některé připomeneme nejdříve povšechně.

Čínská zeď kolem rozhlasu

1. Rozhlas se zavřel do své ulity, zrobené z monopolního materiálu, a nepropouští podrobnější zprávy ze své vnitřní domácnosti, ani z té části své kuchyně, kde se připravuje krmě pro posluchače a odkud jsme vždy mivali dost informací. Rozhlas se uzavřel tak neprodyšně, že veřejnost, na příklad, dosud se nedověděla ani slůvka o výsledcích průzkumu rozhlasového poslechu, zřízeného při ministerstvu informací, ač sesterský Ústav pro průzkum veřejného mínění se netají svými výsledky a veřejnost je přijímá s velikým zájmem. Vypadá to podezřele, když se v takovém, patrně bohatě dotovaném ústavu něco kuchtí už půl druhého roku, a veřejnosti se to zamlčuje, takže je nucena mítí dojem, že

a) jeho práce vyznívá dosud naplano, což se zračí v nespokojenosti s programem, která v ničem nepolevuje. Naopak, ještě roste, nebo

b) výsledky průzkumu sice dokazují, že rozhlasová posluchači nejsou spokojeni, ale že není přáním rozhlasu vyhověti stížnostem.

2. Rozhlas se dosud nestal, lépe a správněji řečeno — od dob protektorátních a ze dnů revolučních stále víc přestává být samozřejmou nutností a nepostradatelným doplňkem našeho života. Použijme srovnání s novinami, k nimž se rozhlas občas rád sám přirovnává. (Rozhlasové noviny). Jsou lidé, kteří nezačnou práci, dokud si nezkoupili Rudé právo, Právo lidu nebo Svobodné slovo či Svobodné noviny, Práci. Muž vyjde ráno do ulice a jde rovnou k svému kamelotovi, k své prodejně pro svůj výstyk. Ještě vřelejší bývá touha po týdenících. Už jste však slyšeli, aby někdo říkal: »Dneska mám svůj rozhlas, dnes jej musím poslouchat? Dychtím a hořím zvědavostí, co mi v něm dnes poví Anna Hostomská!? Ne! Tohle jsme neslyšeli od dob protektorátních, kdy jsme bez rozhlasu byli jako bezruční. Na návštěvě kavárny se nejlépe vidělo, co je to rozhlas, když se po šesté hodině večer prázdnily. Lidé spěchali poslouchat »Kroměříž«, lidé museli poslouchat »Kro-

měřič. Byl pro nás záchranným pásem v těch strašných letech. A co ve dnech revolučních? Viseli jsme na rozhlasu, plakali u přijímačů, chvěli se úzkostí, těšili se, čekali na každé jeho slovo. A ty fronty, když se volali nezvěstní! To byly velké chvíle rozhlasu, kdy jsme věděli a cítili, že je n á š!

To dnes u něho, bohužel, není. Pravíme výslovně b o h u ž e l, neboť rozhlas má právo a dokonce povinnost usilovat, aby se stal pro kulturního člověka něčím nutným, nenahraditelným. Vždyť uvažme, že rozhlas má dnes přes 1.600.000 koncesionářů, kteří zaplatí do roka na poplatcích po 25 Kčs celkem na 450 milionů Kčs. Jen o něco víc vydají všichni Češi dohromady za celý rok za všechny knihy, kolik jich u nás vyjde, částku ani ne dvojnásobnou.

Dává nám rozhlas aspoň polovinu hodnoty, zábavy i poučení, které získá český národ z poučných a zábavných knih všech svých autorů? Obávám se, že zdaleka nikoli.

Zakopané hřivny

Rozhlas měl od revoluce již několikrát dobrou příležitost vybojovat a obsadit pevné místo v časovém rozvrhu každého posluchače. Byl to především E. F. Burian, který dosáhl toho, že v neděli o 8,45 velká většina posluchačů si neodepřela poslechnout si Burianovo kázání. Kromě pana presidenta a představitelů vlády při oficiálních projevech neměl dosud z nepolitiků nikdo tolik posluchačů jako E. F. Burian. To byl úžasný kapitál rozhlasu. Rozhlas však nedovedl Burianovi říci (možná, že to ani nechtěl), v čem ke konci začal chybovat. Stačilo, aby se E. F. Burian byl vrátil k námětům, s nimiž začal, a mohl v popularitě závodit s našimi předními politiky.

Druhým takovým mužem byl W e r i c h. Milion příslušníků naší mládeže čekalo na jeho slova, na jeho vtíp a satiru. Co to bylo slibů, co všechno V a W podniknou, až se vrátí Voskovec. Jak jsme se všichni těšili — a zatím — chodí se na večeři. Ono by bylo věcí, o kterých by se dalo mluvit werichovsky a voskovcovsky, ale — komu by se to líbilo, vlastně — komu by se to nelíbilo!!!

Tak zůstal rozhlas bez svých dvou nebo tří starů, a zůstal na vodě, na níž neplavou tučná oka.

Je rozhlas stranický?

3. Mělo by být povinností všech říkat rozhlasu p r a v d u, protože rozhlas patří všem a jistě o to usiluje. Je však nepochybné, že rozhlas dnes tápe, že neví kudy kam, že nedovede bystře plout ve vodách, jež dnes tekou řečištěm republiky, i když agituje pro dvouletku a burcuje k zvýšení pracovní morálky a velebí brigády. To není vše. Jsme náročnější a chceme daleko, daleko více.

Rozhlasu se nikdy nepodaří odstranit všechny nespokojence, to víme. Je technicky i fyzicky nemožné uspokojit denně po 18 hodin každého, komu se namane zapnout radio v kterékoli chvíli. Je nepravděpodobné, že by se během těch osmnácti hodin nenašlo deset nebo dvacet lidí, kteří by zuřili

a) nad úžasným množstvím vážné hudby, b) nad naprostým nedostatkem vážné hudby, nebo

c) nad přemírou mluveného slova, d) nad nedostatečným počtem mluveného slova.

Je však rozdíl v nespokojenosti. Je nespokojenost rýpavá a je nespokojenost tvořivá, tak zvaná tvořivá kritika. Pohled do rozhlasových ledvin, prosvícení rozhlasu nestranným roentgenem odhalí mnoho z příčin obecné nespokojenosti, nespokojenosti generální, která se neprojevuje odhlášením koncese a z toho plynoucím úbytkem posluchačů, ale která přece jen existuje a působí nervositu mezi pracovníky rozhlasu a určitou částí našeho tisku.

O soutěžích

4. Symptomy rozhlasové krize lze vidět m. j. ve vypisování různých soutěží a prodlužování soutěžních lhůt. Co

je to vůbec soutěž a jaký má úkol? Soutěž je závod o něco, závod o získání odběratelů, o získání nových čtenářů, závod o nábor nových zákazníků. Soutěž je a k v i s i c e, je to podnik administrativní a nejčastěji jej vypisují administrace a zřídka kdy redakce. Kde je třeba soutěže, tam zajisté pocítují nedostatek něčeho nebo strach z úbytku. (Soutěže dvouletého plánu nebo jednotlivých závodů mezi sebou jsou jiného rázu a nedají se přirovnat k soutěžím literárním. Také soutěž na postavení nové Staroměstské radnice je něco jiného.)

Ještě jsme neviděli soutěž P r á v a l i d u na nejlepší úvodník, ještě jsme nečtli ani v předválečné P ř í t o m n o s t i, ani v nové P ř í t o m n o s t i, v t. zv. D n e š k u, že by redakce soutěží hledala nejlepší články o politice v pohraničí, smáli bychom se T v o r b ě, kdyby vypsal soutěž na nejlepší úvodník pro 9. květen 1947. Nepamätujeme se, že by Národní divadlo potřebovalo najít nejlepší hru o vlivu války na lidskou společnost v soutěži. Nevypisuje soutěž ani divadlo Voskovce a Wericha, ani jiné, nepočítaje vzácné výjimky, kdy skutečně nouze někoho donutila hledat soutěží povídky, román, divadelní hry.

Máme za to, že je věcí lektorů a dramaturgů, aby vybírali hry z došlého materiálu a ze světového repertoáru. Je věcí šéfredaktora, aby si vybral články a úvahy, kritiky a recenze z rukopisů, jež přinesla pošta. A vidí-li, že ta či ona věc žádá o proventilování, napíše ji sám nebo požádá redaktora nebo jiného spolupracovníka, prostě toho, kdo věci rozumí.

Rozhlas však vypsal soutěž na rozhlasovou hru. Dotoval jí vysoko: 50.000, 30.000, 10.000 Kčs. A přece se o ni nejeví očekávaný zájem. Před vánočními prý bylo na stole referentů 60 rukopisů, v půli ledna dvakrát tolik, koncem ledna snad jich je na 200 a koncem února (po prodloužení o měsíc) dočká se rozhlas snad tří stovek her.

Co se stane? Tři hry dostanou odměnu (jistě to však není), pět dalších her bude s n a d provedeno, a 292 autorů zůstane nespokojeno a zařeknou se, že už s rozhlasem nechtějí spolupracovat. To je totiž údělem všech soutěží: Deset účastníků odměníš, ale sta jich pohoří. Jindy je 500 odměněných — 20.000 tisíc zklamanych. Ani státní loterie není tak nevlídná a nepřijemná. Tam každý třetí (či druhý?) dostane zpět aspoň částku, kterou vsadil. (Právě se dovídám, že rozhlas vypsal další soutěž: na přednášku a na poučné rozhlasové pásmo).

5. Proč se autoři vyhýbají rozhlasu? Již jste slyšeli původní rozhlasovou hru Karla Horkého, Emila Vachka, E. F. Buriana, Dalibora C. Faltise, Františka Langra (v Bratislavě přepracovali pro rozhlas jeho Děti a dýka), Jana Drdy, Vladimíra Müllera, Zdeňka Štěpánka, Františka Götze a jiných, známějších i méně známých autorů? Snad se některé jméno objevilo jednou, možná dvakrát, ale většina se dosud nepokusila ochutnat slávy z etheru.

Hlavní důvod stranění se rozhlasu byl probíráán již mnohokrát: h o n o r á ř e. Jsou smutnou kapitolou našeho rozhlasu a lze říci, že nejplantážnější nakladatel neplatil tak nízké honoráře, jako kdysi rozhlas. Dnes prý je to lepší. Když jsme se tázali, kolik se platí v rozhlasových novinách za příspěvek, tu řekli: »Za minutu 35 Kčs, ale někdy t a k é 40 Kčs. Za desetiminutový příspěvek maximálně 400 Kčs platí československý rozhlas československému autorovi v relaci, kterou poslouchá 70 procent koncesionářů, tedy asi 3 miliony posluchačů! Ještě jednou: 400 Kčs za deset minut v rozhlasových novinách.

Syndikát českých spisovatelů se ujímá záslužné akce, chce-li v rozhlasu prosadit spravedlivé odměny autorům za duševní díla. Jestliže se v literatuře počítá, že z tržby asi 800 milionů Kčs za knihy českých autorů zůstává u spisovatelů asi 80 milionů Kčs ročně, tu by mělo platit, že rozhlas by měl z přijatých 450 milionů Kčs oddělit 45 milionů Kčs na honoráře tvůrcům duševních děl, pro-

vedených rozhlasem. Myslíme, že ve skutečnosti h o n o r á ř e (nikoli platy hudebníkům, dirigentům, hlasatelům, stálým hercům a pod.), nebudou činit ani desetinu této částky.

Nejde však jen o to, d o d a t rozhlasu duševní práci českého autora, jde také o to, umí-li rozhlas autorům říci, co od nich chce, co sám chce. Vždyť za rok 1946 prý obdržel přes 1000 her. Na nezájem si nemůže stěžovat. Vzpomeňme si na filmový seminář, z něhož vyšlo mnoho nových filmových námětů, a bude prý se podle nich vesele točit. Kdysi vyšla knížka, tuším že se jmenovala »Jak psát a pracovat s rozhlasem«, ale je dnes poměry překonána a rozhlas by učinil dobře, kdyby si vyškolil, řekněme, padesát autorů, kteří by mu dodali ročně 70 her — ovšem za slušných honorářových podmínek.

O humoru v rozhlasu

6. V nejtěžší krizi je rozhlasový humor. V rozhlase uměl smích. Rozhlas je nevlídný jako pošmourný den, je studený jako psí čumák. Můžeš poslouchat v neděli od rána do půlnoci, sotva jednou nebo dvakrát se s chutí zasměješ, ale aspoň desetkrát ponuře, smutně a bez nálady si povzdechneš. Příkladem takového strašlivě nudného večera byl nejveselejší den v roce — Silvestr 1946. Program z toho dne — nedá se ani kritisovat. Je chyba, že se rozhlas oblékl do kantorské hazuky a chce poučovat, poučovat a stále jen poučovat, mentorovat, vytýkat a kázat. Proč postavil zcela na vedlejší kolej zábavu? Proč má dnes tak málo komiků? Proč to někdy v rozhlase nezabouří divokým, nakažlivým smíchem? Vždyť by se potom i do práce chodilo radostněji.

Škoda, že se nemůžeme o spokojenosti nebo nespokojenosti s rozhlasem přesvědčit nějakým hmatatelným způsobem. Zvláštní nápad v té souvislosti řekl nám návštěvník Švýcarska, který tam viděl v domácnostech elektrické hodiny, jež zapínají odběrateli proud jen po vhození jednoho franku. Teprve pak mohl odbírat proud, a to tak dlouho, než elektrický měřící přístroj zaznamenal spotřebu určitého kvanta elektrické energie. Nato proud vypnul.

Tu se plně uplatnila nejzdravější obchodní zásada: »Ty mi dej peníze, já ti dám zboží!« U nás poskytují elektrárny odběratelům úvěr několikaměsíční, telefonní účtárna vám poshová skoro dva měsíce, jen rozhlas chce poplatek napřed, a zaplatit musíš, aniž víš, co za to dostaneš. (Na námitku, že noviny také chtějí předplatné, lze odpovědět poukazem, že u všech novin je vždy skutečných předplatitelů menšina, že hlavní prodej jsou otevřené účty prodejen a že kamelotáž obchoduje také »z ruky do ruky«).

A zde je myšlenka onoho cestujícího ze Švýcarska: Což kdyby se vyrobily takové rozhlasové přijímače, které by hrály jen po vhození padesátihaléře?

Průzkum poslechu

Provedením inkasa z rozhlasových automatů by rozhlas brzo věděl, jak jej poslouchali, neboť posluchač by si pak zaplatil »poslešně« jen za to, co by ho skutečně zajímalo. Zaplatil by si 50 haléřů a poslouchal by přenos z Basileje, zaplatil by si druhý 50 haléř, aby slyšel veselý dvouhodinový kabaret. Ale rozhodně by neplatil za to, co ho vůbec nezajímá. Jen tak by rozhlas zjistil, vysílá-li jen do vzduchu, či je-li živě sledován.

Toť ovšem naprosto akademický návrh. Ve skutečnosti se průzkumem rozhlasového poslechu zabývá zvláštní oddělení ministerstva informací, které sídlí v Ledeborském paláci na Valdštýnském náměstí v Praze III. Ústav má svého šéfa, několik zástupců a asi deset zaměstnanců stálých, kromě stovek spolupracovníků amatérských, vyzbrojených nejrůznějšími dotazníky a navštěvujícími rodiny. Ty jsou žádány, aby bedlivě sle-

dovaly rozhlasové pořady a všechno poctivě a pravdivě zapisovaly.

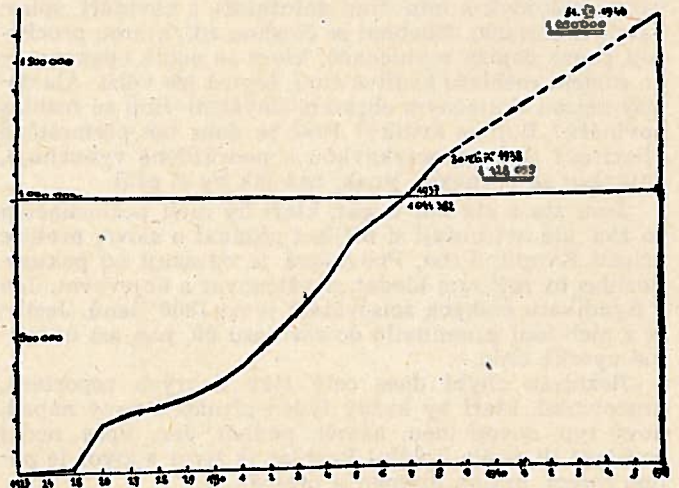
Výsledky tohoto průzkumu se sdělují programovému oddělení rozhlasu. Nebylo nám ještě z kompetentních míst řečeno, řídí-li se tím, zařizuje-li se podle toho, přizpůsobuje-li se program podle zjištěného průzkumu. Veřejnost neví, co průzkum zjistil a co se — podle něho — poslouchá nejvíce, co nejméně. Ale ani rozhlas dosud nevyvracel námitky tisku poukazem na výsledky průzkumu. A bylo by tak jednoduché říci pak v rozhlasu: »Nejedlého poslouchá tolik a tolik posluchačů.« Bylo-li by procento dost vysoké, budiž, je-li však nízké, nechť místo něho tři, čtyři neděle mluví Jaroslav Stránský, pak Vilém Nový (z Londýna mluvil do duše Slezanům a horníkům!), pak zase Pavel Svátý. Proč jsme ještě neslyšeli kázání Drobného, Karla Koželuha a j.? (Ale to už patří ke kritice programu).

Ještě jeden příklad průzkumu: Ústav pro zkoumání veřejného mínění (nikoli poslechu rozhlasu), zabrousil jednou na rozhlasové pole, a v řadě všeobecných otázek se také ptal: »Posloucháte E. F. Buriana? Jste proti jeho přednáškám nebo souhlasíte s jeho názory?« Je zajímavé, že Buriana poslouchal větší počet posluchačů, než je koncesionářů, neboť každý dotazovaný řekl, že má doma radiopřijímač, dodal, že Buriana poslouchá u jeho aparátu ještě několik dalších osob. — A co se stalo? Burian odešel z rozhlasu.

Průzkum poslechu zjistil (pokud se nám to podařilo vyšetřit), že se nejvíce sledují rozhlasové noviny, vysílané od 19.—20. hodiny. Soustředily nedávno 69 procent hlasů. Od toho procenta se zájem o další relace postupně zmenšuje a klesá až k 13 procentům na rozhlasovou hru, k 6 procentům na reportáže a k jednotlivým procentům odborného rozhlasu.

Počet koncesionářů

Můžeme být spokojeni s počtem rozhlasových koncesionářů u nás? Sledujeme-li křivku, jak jich u nás stále a rovnoměrně přibývá, zdálo by se, že není důvodu k nespokojenosti. Podíváme-li však na některé jiné evropské státy, pak nás dnešní počet neuspokojuje. Vždyť u nás

případá na sto obyvatel jenom 14 koncesionářů, tedy tolik, kolik jich v roce 1936 — před deseti lety — připadlo v Dánsku, ve Velké Británii, ve Švédsku, v Německu a na Islandu. O dva roky k této skupině států přibýlo ještě Holandsko, Švýcarsko, Belgie a Norsko. Dnes má Dánsko 26 a Norsko 28 koncesionářů na sto obyvatel, tedy právě dvakrát více než my. Kdybychom měli být na téže úrovni, pak by mělo být u nás přes 3,000,000 koncesionářů. A zatím jich koncem r. 1946 bylo jen 1,600,000!

Vývoj od roku 1923, kdy se v Československu vydávaly první koncese, šel po této křivce:

1923	47	1933	573.109
1924	1.564	1934	693.694
1925	14.542	1935	847.955
1926	174.741	1936	928.112
1927	219.655	1937	1.044.382
1928	238.341	1938	(do Mnichova) 1.128.055
1929	267.982	1939	neudáváme, protože ve statistikách se hovoří jen o částí republiky, takže čísla nepodávají skutečný obraz
1930	315.241	1944	1.380.000
1931	384.539	1945	1.650.000
1932	472.187	1946	

Podle poštovních ředitelství měli jsme r. 1946 v říjnu tento počet koncesionářů: Praha 481.014, Pardubice 210.112, Plzeň 118.201, Tábor 88.130, Ústí n. L. 153.726. Morava: Brno 305.937, Opava 96.346. Slovensko: Bratislava a Košice dohromady 146.036. V celé republice bylo v říjnu 1946 1.599.502 koncesionářů, z toho na Slovensku pouze 9 procent, a přesto se při čtení zpráv čte jedna česky a jedna slovensky, jako při paritě.

Máme tedy v lednu 1947 asi 1.650.000 posluchačů, a půjde-li křivka dále stejnoměrně nahoru, budeme mít 24—26 koncesionářů na 100 obyvatelů — asi za 6-8 let. Jsme tedy dnes o 6-8 roků pozadu za Dánskem, Švédskem, Norskem a pravděpodobně také za Švýcarskem, Anglií. To ovšem není vinou rozhlasu, jeho propagace, reklamy, dobrého rozhlasového programu a husté sítě vysílacích stanic. Je to otázka dostatečného množství rozhlasových přístrojů. A v tom směru náš průmysl nestačí dodat jich takový počet, aby ukojil hlad po přístrojích, zvláště, když určité množství chceme vyvézt, abychom do přístrojů získali z ciziny to, co se u nás dosud nevyrábí.

Třeba připomenout, že naše křivka počtu koncesionářů je stejnoměrná i přesto, že území republiky je menší na východě a přesto, že také počet obyvatel je asi o čtvrtinu menší. Růst je tedy pěkný, zájem o rozhlas veliký, a nelze tedy o něm nepsat a zůstat zcela lhostejný ke všemu, co podniká.

Co zlepšit?

Bylo by v zájmu rozhlasu, kdyby ulomil hrot všem závažným výtkám. Zdá se, že rozhlasu chybí především rozsáhlejší styk s mluvčími veřejnosti, s novináři, spisovateli, s poslanci. Obehnal se čínskou zdí, kterou procházejí pouze dopisy posluchačů, které se podle opakovaného sdělení rozhlasu bedlivě čtou, čemuž lze věřit. Ale dopisy nejsou skutečným obrazem smýšlení. Bojí se rozhlas novinářů? Bojí se kritiky? Proč je dnes tak přemrštěné útloučtí? Stal se netykavkou a podrážděně vybuchuje, dotkne-li se ho někdo jinak, než jak by si přál.

Jsou sta a sta lidí u nás, kteří by měli posluchačům co říci, ale netroufají si přijít a požádat o slovo, protože případ Kvapil, Vrba, Podvalová je odrazují od pokusu. Rozhlas by měl sám hledat, navštěvovat a objevovat. Jen v Syndikátu českých spisovatelů je na 1300 členů. Jestliže z nich loni promluví do rozhlasu 50, pak asi udáváme vysoké číslo.

Rozhlasu chybí dnes celý štáb dobrých reportérů, pracovníků, kteří by každý týden přinášeli nový nápad, nový typ, novou ideu, námět, podnět. Jen, Bože, nedej rozhlasu jít podle liniálu! Rozhlas je život a život je milion forem, milion proměn a přeměn.

Rozhlasový tisk

Největší bolestí našeho rozhlasu je jeho tisk. Týdeník »Náš rozhlas« vychází v téže úpravě s tímtež způsobem lámání a oznamování svých pořadů, jako před deseti lety. Zatím co politické listy a deníky vůbec si snad mohou dovolit zůstat na vyzkoušeném vzorci, nebylo by správné totéž měřítko mít pro týdeník rozhlasový, v kterém je program pro rychlé hledání nepraktický. Rozhlas potřebuje krásný, dobrý časopis s dobře vybavenou redakcí, která by z rozhlasového věstníku vybudovala tribunu rozhlasu. Nemůžeme už věřit zprávám o nedostat-

ku papíru. Je ho dost pro jiné, i méně důležité účely, takže by se našel papír pro dobrý, lidový časopis, jak jej kdysi vydávala rakouská rozhlasová společnost, jak vycházely tři týdeníky v Německu a jak je dnes mají v Anglii a v USA.

Dnes v »Našem rozhlasu« nelze nic podrobněji probrat, nelze nic rozvést, nelze na nic upozornit. Jednotlivé pořady jsou někdy hlášeny až trestuhodně krátce, na úkor jiných, jež jsou až příliš obsáhlé. Dobrý rozhlasový týdeník by odstranil nejhlavnější výtky, jež se dnes snáší na náš rozhlas. Je to vůbec nepřijemné, že pro 1.600.000 koncesionářů nevychází dobrý rozhlasový časopis.

Jak proti tomu je vybaven československý film! Má už dokonce dva časopisy. A film — snad jsme jednotni — nemá pro stát a jeho politiku takový význam, jako rozhlas.

dopisy

Boj o čtyři miliardy

Vážená redakce!

Ve své úvaze o schwarzenberském majetku v »Dnešku« rozebírá pan Dr. Bedřich Bobek otázku pozemštění tohoto majetku i osobu majitelovu. Tato úvaha jest naprosto správná. Domnívá se, že pan Dr. B. Bobek osobou třetí myslí nás, zaměstnance velkostatku, promísto proto, aby byl slyšen i hlas náš.

Nám, zaměstnancům velkostatku, není jasná jedna věc: Proč parcelovat majetek, který byl vybudován tak, že jeho prosperita a aktivita jest zaručena, když může majetek přejít z rukou jedince v majetek země K lesním a zemědělským celkům byly vybudovány pomocné průmyslové podniky, takže je to podnik hospodářsky skorem »oběstačný a pomocné podniky jsou předpokladem aktivity podniku celého. Vytrhněte některou část z těla podniku a zastaví se chod a prosperita na dlouhou dobu. Proč rozparcelovat zemědělskou půdu, když ani čtverečný metr nezůstal neobdělán a když hektarové výnosy obilí, píce i centy živočišné produkce jsou nepoměrně vyšší než všude jinde. Proč vnutit zemědělcům půdu, dnes dobře obdělávanou, když na našem venkově ve vnitrozemí z nedostatku pracovních sil u výkonných zemědělců zůstává půda ležet ladem a z naší zemědělské půdy v pohraničí se dělají pustiny. Proč dnes, v budovatelských dvou letech, se přichází s návrhy, které rozvracejí hospodářský život republiky, a to s tím, k nimž má mít každý občan republiky tu nejvyšší úctu?

Proč již nedošlo k likvidaci schwarzenberského majetku a jeho pozemštění, jest otázka, kterou se zabývají mozky všech zaměstnanců velkostatku, a jsou v nás obavy čím dál tím větší. Nejsou to obavy jen existenčního rázu, ale především obavy z národohospodářských škod, které by vznikly rozparcelováním, které má podle předpovědí obd přednosty p. ing. Kotátka určitě přijíti.

Zaměstnanci všech kategorií usilují již jeden a půl roku o to, aby tento majetek byl zachován vecku pro dobro země, národa i jich samých. Tuto svou vůli projevíli peticí, zaslanou na kompetentní místa již v roce 1945, a potvrdili ji svými podpisy. Podniková rada prostřednictvím svého předsedy vede po celou tu dobu jednání, představuje »hlas lidu«. Aby se všichni zaměstnanci vměšovali do jednání, o kterém nejsou dostatečně informováni, není možné, tolik disciplinováni jsme a proto také trpělivě čekáme, věříce svým zástupcům a uznávajíc, že není možno ani nutno každého jednotlivce detailně do jednání zasvětit. Nebyl to strach před hněvem mocných, ani lhostejnost k osudu podniku ze strany zaměstnanců, když se dosud nezúčastnili veřejných debat, ale disciplinovanost. Pan ing. Dr. Kotátka svou jistotou, s jakou definoval konečnou likvidaci, t. j. rozkouskování schwarzenberského majetku, vnesl do nás neklid. Prohlašují však, že budeme státí za celistvostí schwarzenberského majetku do všech důsledků a že nedovolíme, aby se naše země ochuzovala.

Zdá se, že osoba majitelova jest sousto, které někde nemůže být stráveno. Chci proto říci také několik slov o něm.

Dr. Adolf Schwarzenberg byl a jest velmi oblíben nejen u svých zaměstnanců, ale i mezi obyvatelstvem v okolí jeho majetku pro svoje demokratické smýšlení, dobročinnost a češtví. Jako zaměstnavatel neměl, myslím, konkurence a dostal se do služby na schwarzenberský majetek bylo tolik, jako vyhrát sázku. Platy na tomto velkostatku byly daleko vyšší než platy u podniků státních a všude jinde, jak u zaměstnanců ve vyšších službách, tak i dělnictva. Co bylo vyplaceno na darech pro sociálně slabé občany i veřejné korporace, o tom by přesnými čísly jistě mohla veřejnost posloužit úřední pokladna velkostatku.

O jeho češtví se pochybovatí nedá a prohlašují, že v době okupace byl nám jeho postoj k říši velkou morální oporou. My čeští lidé dávali jsme si Dr. A. Schwarzenberga za vzor. Aniž musel, opusťil a zdá se, bez vnitřních bojů, své čtyři miliardy, zatím co u nás se mnozí rozplývali chválou za Heydrichovy listky na tučky. Vzpo-

minám malé služební příhody, vztahující se k jeho postoji národnostního rázu.

V roce 1935 žádal býv. revírník Schandera, tehdy v revíru Pro tivín, o jistou věc a svou žádost napsal německy. Lesní ředitelství v Hluboké n. Vlt. postoupilo jí služební cestou a s návrhem majiteli. Přišlo příznivé vyřízení psáno česky (jako veškerá korespondence s ním), podepsané »Dr. A. Schwarzenberg«. Dole P. S.: »Revírník Schandera budíž upozorněn, aby pro příště svá podání podával v jazyku českém Dr. A. Schwarzenberg.« Proč by byl tuto výtku dělal, kdyby byl národnostně lhostejným a když mezi vedoucími úředníky ústředních kanceláří, jimiž žádost procházela, byli také Němci?

Ze mu ty čtyři miliardy, dáme-li je na hromádku v penězích, nepřirostly k srdci, dokázal tím, že je ochoten darovati je. Komu? Sociálním účelům země České. Tedy, těm nejpotřebnějším z potřebných. Ze chce spravovat, respektive pomoci vést podnik, který patří jeho rodu po celá tři staletí a na kterém celý svůj život pracoval a který spravovat umí, to je opravdu jen skromné přání. Bylo by neodpuštělnou chybou od něho, kdyby připustil, aby se čtyři miliardy, které s čistým srdcem a láskou přinesl v oběť naší republice a novým lidovým poměrům, neměly dostat tam, kam byly určeny. Ví, že málo občanů našeho národa bylo okupanty tak nenáviděno, jako právě Dr. A. Schwarzenberg, a po tom, co je vše známo o jeho postoji a činech za hranicemi po dobu války, nemůže objektivně myslící člověk pochopit, že by měl zůstat emigrantem, když chápe nutnost nového uspořádání majetkových poměrů jedince v našem lidově demokratickém státě.

Boj o čtyři miliardy skončen není, teprve započne. Není to věc jen schwarzenberských zaměstnanců, je to věc celé země České a jejího lidu. Věřím, že všichni lidé dobré vůle a ti, jimž blaho národa není lhostejno a kteří nehledí jen svého vlastního prospěchu, zúčastní se tohoto boje. Nemůže být prohrána věc dobrá, i kdyby Dr. Adolf Schwarzenberg měl být prvním předsedou této »základiny« a i kdyby tato »základina« nesla jeho jméno.

Prosím pány poslance jihočeského kraje všech politických stran, kteří znají cenu schwarzenberského majetku jako celku pro naši zemi, aby prosadili projednání tohoto případu v Národním shromáždění a aby se přičinili o brzké převedení majetku v držení země České dohodou s majitelem.

Antonín Svadlena,
schwarzenberský lesní

Mládež

Pane redaktore!

Jsem jeder z mladých. I já dobře vidím, co se děje s mými mladými druhy a družkami kolem mne. Vidím to snad lépe než mnozí starší, protože jsem jeden z těch, o kterých se tolik mluví a tolik jedná v zájmu celého národa. Rozumím jim dobře, protože oni rozumějí mně, neboť jsme všichni prožívali a prožíváme totéž společně se stejnou radostí i se stejnými bolestmi mláde. Víme, že neumíme tak příliš dobře definovat, co nám chybí a co v nás vlastně je, ale své bolesti a tužby si uvědomujeme a snažíme se uplatnit je nějak v životě. Těch tužeb je však často tolik, že ani nevíme, co s nimi. A tak hledáme východisko, kudy a kam bychom měli a mohli aspoň s několika tužbami utéci. Stává se, že padneme často do špinavých rukou těch, kteří na nás zlétně čekají. Setřou s nás naše mláde, ukradnou naši radost pro svůj požitek, zničí nás mravně a řeknou pak o nás, že nás tak zřídil život. Ostatní rozvášnění lidé přikývnu a potvrdí v duchu i nahlas své these o zkaženosti mládeže. Mláde není činná, dá se lehce obezřít a svěst. Když není vedeno dobře a pevnou rukou, bývá zavedeno tam, kam nepatří ani mláde, ani celý lidský život — do mravního bahna.

Víme, že jest na nás položeno mnoho viny. Ale můžeme za ni? Vstoupili jsme do života mnohdy s krásnými ideály, s vírou v dobrotu člověka, vůbec s jinými hledisky, než máme třeba již dnes. Často jen trpka zklamání a poznání, že život je jiná a tvrdší oříšek, než jaký jsme louskali v románech. Ze je to oříšek nadmíru hořký a pro mnohé mladé citlivé duše (na které se málo bral a bere ohled) i bolestný. Byla to jen vina mládeže, že se stala takovou, jaká je? Je to její vina, že přišla o své čisté ideály a típytívu víru v život většinou vinou starších, neodpovědných lidí? Kdyby starší hned po válce zbytečně nemluvíli a poctivě pracovali pro blaho svých bližních, šla by mládež určitě stejnou cestou jako oni. Ale že se kradlo, pilo, nadávalo, smílalo, co můžeme my mláde dělat? Totéž? Ano, děláme bohužel totéž. Vzbuzujeme tím snad hrůzu. Ale v nás samých je větší hrůza! Hrůza, kterou nám přivodili do duší starší. Hrůza ze života! Víme, že ji máme, ale proč ji máme právě ze života, z obyčejného života? Proč se bojíme poctivé práce, čistého přemýšlení — proč se hrozíme života, jeho nejvlastnějšího smyslu? Je v tom vina nás mladých?

Proč nám starší nic neřeknou, nebo jen nařeknou o smyslu a významu pohlavního života pro člověka? Proč nám to neřeknou v době, kdy dospíváme a nevíme kudy kam se svou touhou dobývat svět? Většina nás pak koncentruje své rozevřaté mláde na jeden jediný smysl (či nesmysl) života. Bývá to obyčejně mravní zkaženost — alkoholismus, prostituce, zločinnost. Kdyby však přišli zkušení, moudří lidé k mládeži v letech její puberty a řekli jí: »Hoši a dívky, věc se má tak a tak...«, nemuselo by se psát nyní o mládeži. Ví, v vlastní zkušenosti, že mnoho mladých, zvláště z venkova, i ve stáří kolem 18 let neví celkem

nic o pohlavním životě a vše je jim španělskou vesnicí. Kdyby nebylo nevědomosti po této stránce, nemusela by se mládež utíkat ke špatným knížkám a bráti si z nich příklad a hledati tam to, co jim starší vědomě nebo ze studu upírají. Pak by zmizela neupřímnost vztahů mezi chlapcem a děvčetem, nebyl by onen ponižující stav živočišnosti v oboustranných stycích. Proč se nám mladým tak málo říká o sociálních nemocech a jejich následcích? Proč bychom to neměli vědět, když se nás to musí nejvíce týkat? Kolik bylo takových, kteří před mládež předstoupili a řekli jí vše, co vědět měla? Bylo jich málo, ale přece byli a jsou. A jim patří dík, vroucí dík nás všech nepostižených mravní zhubou! Protože jsme věděli, že vše se má tak a tak...

Proč nás pouštějí do místností, kde se čepuje alkohol, proč nám ho mohou v míře neomezeně prodávat? Proč se smíme opíjet a vůbec dávat najevo svou zvířecost, ponižující své lidství? Proč nám starší dávají do rukou hazardní hry a učí nás podvodu? Proč chtějí starší nás mladé nivelisovat na svou, často špatnou úroveň? Dokud nás budou předcházet v příkladech ne mravnosti, nemůžeme být lepšími a je marné všechno psaní a mentorování! Ale dejte nám knihy, dobré knihy dobrých mužů a žen, hrajte pro nás hodnotná divadla a zaveďte nás do nich třeba náhlne (máte právo autority starších), natočte pro nás filmy, řešte v nich pravdivě a důsledně všechny naše životní problémy, pošlete mezi nás vedoucí osobnosti národa a dejte jim upřímně k nám promlouvat. Dejte nám dobré a nejlepší! Je to nejen pro nás, ale i pro Vaši radost, ve prospěch potomků a pro dobro národa. Kdo má svůj národ rád, může svou lásku k němu příkladně prokázat prací mezi potřebnou mládeží. Pomozte nám, podejte nám ruku, buďte lepší, budeme i my lepší! Jest lípe lépe dívat se na zdravou a silnou mládež našeho národa, než na degenerovaně lidi, o kterých každý ví, že jsou vlastní krve a z našeho kmene.

Odpusťte mi má slova, byla upřímná, neumím se ještě přetvařovat. Ale neodpusťte mi, lhalí jsem!

Antonín Mikolášek,
Litomyšl

Milá mládeži,

myslím, že je především záhodno poděkovat panu redaktoru Peroutkovi za to, že poskytuje tolik místa v Dnesku pro problémy mládeže, ba i „jiné mládeže“ (jak byli zastánci SČM nazýváni). Věříme, že také Dnesek může přispět k vyjasnění pojmů a so ipso k oprávnění optimismu, že nakonec přece jen dobrá stránka mládeže zatlačí všechny kazy, pro něž již tolik ať oprávněných či neoprávněných výtek bylo vysloveno. Za oprávněné chťjme považovat ony, které vynesli lidé charakterově k tomu kvalifikováni, zde v prvé řadě prezident republiky.

Při tom však s dosti učiněným vizme, jak záluční škarohlídi vyhledávali paně prezidentovy citace tak, aby setřeli jasnost a srozumitelnost jeho úhrnné klasifikace současné skutečnosti.

Chťel bych se vyhnouti jakémukoli akademismu a přenechat jej těm, kdož si k tomu mohou z titulu akademiků ždíhat koncesi. Nemá cenu zabřednouti do onoho bezcílného slohu, jímž své dvě diskuse o mládeži vedla pražská Jiskra v Malostranské besedě a v Ymce. Akademickým manifestantům ponecháváme jejich ja k o u s i humanitu, jejich ja k o u s i mravnost, jejich ja k e s i úsilí o pravdu nejpravdivější.

Nebudeš čísti ode mne, milá mládeži, na rozdíil od „Mladých přátel“, pana Ješe mladšího, pana Libora Broma atd., manifest, deklarující to, co věky věků pouze deklarováno bylo.

Chťel bych, aby sis přečetla, díky laskavosti pana redaktora Peroutky, nikoli manifest, nýbrž jen několik bodů jasného inženýrského programu, který mohl být vytyčen pouze v epoše takového společenského řádu, jakým je socialismus, řádu, který znamená nejen deklaraci lidských práv, nýbrž jasně a konkrétní jejich zajištění.

Vláda Národní fronty, důvěrujíc Svazu české mládeže, svěřila této organisaci vpravdě státnický úkol: samostatnou mládežnickou dvouletku, během níž má SČM stavět obydlí pro horníky a dělníky a mimo to vybudovat nové Lidice. Již poslední úkol naznačuje ušlechtilost povinnosti, kterou na sebe mládež vzala. Vzpomeňme na rok 1942, na dojetí, které vyvolala benefiční akce anglických havírů ve prospěch nových Lidic a pomysleme na význam, který tento čin bude mít u všech pokrokových lidí světa.

Milá mládeži, zde je obrodná zkouška naší mravní síly. Věřím, že by náš prvý prezident prof. dr. Masaryk, o jehož povolnosti radit především nám — mladým („Jak pracovat“) není pochyb, řekl by znovu na adresu „manifestantů“: „Láska je práce. A proto hledíme tam, kde ethika, vychování, kázání je v koncích, pomáhat prací.“

A nebude práce mechanické, brigádnictví snobského, dobrodružného nebo neuvědoměného, nadšení agitáčního. Bude práce na Stavbě mládeže, nevidaného to dosud podniku v dějinách hnutí mládeže této země. A jsme přesvědčeni, že zde se budou především rekrutovat ti, kdož nebudou mít humanitu jen v ústech.

Nuže, konkrétně: brigády budou čtyřměsíční a celosezónní. Účastníci podléhají ustanovením dekretu presidenta republiky

č. 88, na jehož základě setrvávají ve svém normálním zaměstnání. Učňové (vyjímaje ty obory, které se na stavbě provádějí), studenti a ti, kteří pracují v úsecích, důležitých pro dvouletý plán, nebudou přijímáni. Mzda nejméně tak vysoká, jako v dosavadním zaměstnání, většina prací je však úkolová, takže možnost výděleku je daleko větší. Lékařská služba a stravování propisované dokonale, bydlení hygienické. Na prostá disciplína, oddělené ubytování chlapců i dívek. To ovšem nevyklučuje mravné a srdečné kamarádství, nepokryteckou spoluúčasť na kulturních a sportovních podnikcích. Po práci rekreace v Krušných horách, řada kroužků jazykových, debatických, recitačních. (Nepochybují, že zde bude znamenité a hodnotné prostředí pro uplatnění návrhu dr. Klatovského v č. 45 Dnešku o studiu stěžejního díla dr. Beneše „Demokracie dnes a zítra.“)

Nechtěl bych dále zneužívat laskavosti redakce a proto zájemce upozorňuji, že všechny podrobné informace dostanou na ústředí Svazu české mládeže, Praha II., Havlíčkovo nám. 24, telefon 300-41, linka 058, komise pro dvouletku.

Milá mládeži! Na předsumuté linii práce a nové vyšší etiky jsi s otevřeným srdcem očekávána. Věřím, že můj optimismus je oprávněn a že četní mladí čtenáři těchto řádek se stanou účastníky Stavby československé mládeže.

Jan Šatoplech

SČM

Vážená redakce!

Debatuje-li mládež o svých otázkách, zejména o sjednocení, můžeme ji rozdělit do tří skupin: příslušníky SČM, opozičníky SČM a indiferentní. Mluvčími SČM bývají obvykle „uvědomělí“ marxisté, mluvčími „oposice“ „uvědomělí“ protimarxisté a mluvčími třetí skupiny, té největší, jsou ti, kteří nemají filosofické směry „tak dokonale“ studovány. Diskuse mezi mluvčími prvních dvou skupin dospěje, ať se jedná o cokoli, na pole politické a řecnický výkon stihá výkon řecnický. Nikdo není ochoten ani o píď vystoupiti a zastupuje „svůj“ názor přesně tak, jak si to vedoucí jeho politické strany představují. Ne, tyto dvě strany tak fanaticky zastupované se nikdy nedohodnou, aspoň ne dříve, než dostanou příkaz shora, aby se shodli.

Pan Šatoplech je mluvčím skupiny první, neústupným marxistou, který nebude chtít nikdy pochopiti, že uplatňování marxistických dogmat ve věcech sjednocení mládeže není za daných okolností na místě; marné je mu zdůrazňovat, že nestačí sebevětší pracovní mobilisace a vzorné vypětí sil členů SČM pro získání oné společné duchovní základny, která jediná může zroditi sjednocení mládeže.

Stejně je tomu s příslušníky druhé skupiny, kteří se automaticky stávají proti marxismu skupiny první, když byli zřídka dospělí k opozičnímu úsudku. Ne, tyto mladí fanatické, marxisté a protimarxisté, se nikdy nedohodnou.

A mládež musí býti sjednocena, neboť z její svornosti má vzejíti zdravější svět zítřka. Bylo uspořádáno hodně veřejných diskusí o mládeži a probraly se v nich více i méně systematicky všechny otázky mládeže. Ukázalo se, že ohrožení mládeže, o kterém promluvil pan prezident, má spoustu příčin, ale jen jedinou rychlou cestu k nápravě: zřízení jednotné a silné organizace mládeže. Jak ukázaly diskuse dále, je příliš hodně nabran, které znemožňují těm z mládeže, kteří jsou u vesla, t. j. mladým straníkům, aby sjednocení uskutečnili. Nejen slepé poslouchání starých straníků, ale i jiné otázky, jako stranické prestiže, zdály se býti důležitými. A přece sjednocení je možné a jsou mladí lidé, kteří se dohodou. Je to ta třetí skupina, většina to naší mládeže, která je dnes roztoulána po všech politických stranách a spolicích. Je to ona skupina mládeže, jež je nejméně hluchá a jež vykonává poctivě svou povinnost na svém místě, jsouc poslušna mravních příkazů, které nosí každý člověk v sobě. Tato mládež se odvrací od přepolitizovanosti; ona svou prací a studiem vyplňuje rychle mezery způsobené válkou a tím zůstává prozatím stranou hluchého veřejného života i když ví, že jejím jménem dnes hovoří dočasně služebníci stran.

Jsou tři druhy sjednocení: jednota na papíře, jednota ve skutečnosti a jednota na papíře i ve skutečnosti. A nám jde především o jednotu ve skutečnosti. Česká mládež, a to je ta třetí skupina, tím, že i někdy nosí rozdílné stranické legitimace v kapsách, roztržena není. Volá-li česká mládež po radě pana presidenta, volá tím v první řadě po podpoře nadstranícké hlavy státu práve v boji proti stranám, stranické pravdě.

Podati české mládeži pomocnou ruku může SČM sám a měl tak učiniti v rámci dvouletky. Stačilo pozvati ji k prostřenému stolu „Ducha“ a nalíti kalich čistého vína zn. Svoboda, Pravda, Spravedlnost ročník 1947. Kdo takto českou mládež pohostí, ten to s ní skutečně vyhraje. Tím však, že mládež je dnes na papíře roztržena do všech možných stran a hnutí, tím to všechny strany a hnutí u ní zatím prohrály.

Pavel Machonin píše hezky v č. 43, že „SČM má více méně pevnou organizační síť, spolu s Junákem určitou hospodářskou

základnu, domy, místnosti, placené síly a mnohé schopné pracovníky“. Dále však, užívám-li slov pana Peroutky, podkládá nám Pavel Machonin úmysly, které nemáme a vydává za naše mínění něco, co jsme miniti nehodlali. Říká totiž, že „to všechno chtějí reformátoři zahoditi jako dětskou hračku“. Ne, pane Machonine, buďme přátelé a mluvmě věcně. To jsme nikdy netvrdili. Psali jsme jen, že chceme pravý svaz a pravou mládou frontu. Vždyť píšete sám, že chyba v SČM (to hlavní) je v tom, že je tam málo mladých lidí. A jak snadno právě vy je můžete získat! Vy víte, jakou cenu má tisk, jež ovládáte, ale zdá se, že netušíte, jak ohromný propagační prostředek ke sjednocení mládeže by byl tisk svobodný!

Váš oddaný

Libor Brom

Vážený pane redaktore,

sám jsem byl jako národní socialista funkcionářem SČM a měl jsem možnost při různých příležitostech sjezdových i v osobním styku poznat ovzduší, názory i způsob práce oné organizace.

SČM se pokládá za oprávněna k výchově mladé generace. Bylo svedeno již mnoho prudkých polemik a bojů o to, zda mu tato výchova skutečně přísluší, či ne. Formuloval bych však otázku jinak: jak a podle čeho chce SČM vést mladého občana republiky? Za svého působení v SČM jsem tuto otázku mnohokrát nadhodil svým spolupracovníkům jiných politických stran. Nedošli jsme nikdy ke konečnému řešení. To proto, že většina hochů a dívek, kteří se pokládali za povolání vychovatele svých mladších kamarádů, neznala, jak jsem s hrůzou zjistil, nic jiného než program své politické strany a to ještě špatně, v heslech a frázích.

Dostával jsem v těch prvotních dobách odpověď, že výchova mládeže půjde v „duchu košického vládního programu“. Při veskeré-účtě, kterou jsem k tomuto programu měl, jsem se nemohl zbavit dojmu, že jej lze ideologicky vykládat tolika způsoby, kolik je u nás politických stran. Jenže jedna z nich jej bude považovat jen za přechodní stadium, jiná za splnění svých požadavků, jiná bude s nervositou pozorovat, že jeho schválením přebročila hranice „dovoleného pokroku“.

Nejde o nic menšího nežli dát snažení mladé generace smysl. To je asi jádro celé otázky. Jsou málo zasáhnutí jednotná organizace mládeže. Dobrá. Ať řekne, jaký světový názor chce mladým lidem vštěpovat. A nechť tak učiní slovy určitými a jasnými. I názor na pokrok se může různit. Máme přece u nás v českých zemích čtyři „pokrokové strany“!

Dokud nebude jasno v této základní otázce, jsou veskeré plamené výkřiky nadšených sjednotitelů marné. Je třeba si vážiti takového zápalu, ale je nutno také přihlížeti k tomu, že každý stavitel musí mít plán.

Nesouhlasím s názorem Dr. Ant. Klatovského, že účast mladých občanů na politickém životě strany je omylem, z něhož časem vystřízliví. Není snad pochyby o tom, že není ideálem individuum stojící s akademickým úsměvem nad nízkou problematikou společnosti. Politické strany jsou účelovým prostředkem k uskutečnění cíle.

Jsou takoví, kdo by chtěli napřed sjednotit a potom uvažovat o programu. Naše myšlení je, bohužel, náchylo na zaměřovat prostředek za cíl. Jednota je krásná věc. Ale není samotným účelem. A jako prostředek je zbytečná, neví-li, čemu má sloužit nebo nechce-li se přiznat, čemu chce sloužit.

S pozdravem Váš oddaný

JUC František Uhlíř

Vážená redakce,

předpokládám jsem při svém vstupu do SČM, kdy jsem se vrhl s plnou vervou a nadšením do práce v této organizaci, že ideový základ bude masarykovsko-benešovský. Jsem přesvědčen, že by mravní upevnění mládeže už v mnohem bylo zlepšeno právě vlivem těchto dvou autorit. Bohužel, vývoj šel ve SČM jiným směrem. Byl a je veden na základě marxisticko-leninském. Nechci diskutovat, zda je tato ideologie taková nebo onaká, avšak hlavní je to, že její stoupenci se snaží odstranit nebo znemožnit ideologie jí odporující nebo jinak zaměřené. To byl také důvod, proč lidová strana do SČM vůbec nevstoupila a také loňské vystoupení národních socialistů mělo v podstatě tento důvod.

Na demokratické basi masarykovsko-benešovské se dá uskutečnit širší ideová výchova; s jejich hledisek se pak dají posuzovat také ideologie jiné. Stavím se proto zásadně proti úzkoprsé stranické nebo stranicky ovlivňované výchově mládeže. Má to sice určité kouzlo být něčeho vyznavačem a něčeho odpůrcem, avšak strany mají právě tento nedostatek, že nedovedou vychovávat k snášenlivosti. Tuto výchovu mohou se zdemerovat provádět jen na stranách nezávislé organizace mládeže. Dnešní SČM však toho nedorostl a bude myslím lépe, necháme-li jej kráčet jeho vlastní cestou. Založme raději poctivě a chlapsky nové hnutí mládeže s programem Masarykovým a Benešovým, demokratickým a československým. Myslím, že je to naší svatou povinností.

V přátelské účtě

Jaroslav Fornůsek, posluchač VŠO

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Vladimír Thiele:

LETNÍ DEN

Den léta s baldachýnem

*borovic
a nebetváří nachýlenou
k řece —
ach tiše, krvi má, cos chtěla víc
než tento zlomek věčna
na pasece.*

*Jen vůně vřesu, slunce a už nic.
Klid usnu v studní času.*

*A pak přece,
hle,blesky zsršely z náušnic,
jak dívka v trávu uléhá si
měkce.*

*Jak mezi stébly žhnou ty
granáty!
Tak ležíme tu spolu, já a ty,
studentko čtoucí Platonovo
dílo.*

*Zatím co motýl přeplul nad
čelem,
prst hledá prst v doteku
nesmělém
a slunce nad námi se zastavilo.*

Z připravované sbírky
»Paleta lásky«.

Originální spisovatel není ten, který nikoho nenapodobuje, nýbrž ten, koho nemůže nikdo napodobit.

Chateaubriand.

NOVÉ KNIHY

»TRÁVNÍČEK«

Jan Ort

Náleží k problematice anket o „nejpoutavější“ knize roku, že pojem poutavosti je veličina tak kolísavá pro samou definici nežli nevynešenost. Kdyby bylo jinak, připadlo by rok co rok mnoho hlasů knize knih, bibli, knize tedy, nad jejíž poutavost není a nikdy nebude, ani pro zarytého neznabožáka, kdyby ji četl jako románové pásmo, jako kulturní dějiny, jako galerii duševněpytných podobizen. A kdybychom se dohodli, že slovem „nejpoutavější“ budeme rozumět to, co dovede upoutat zas a zas, poučit nás i podnítit, zmnožit život v nás, sešlo by se mnoho hlasů na Vášuv-Trávníčkův Slovník jazyka českého, vyšlý nedávno v třetím vydání.

Mladá generace neví, jak bylo do r. 1937. Neví, že od začátků první republiky všichni, jimž záleželo na jazyce a poučení o něm, volali po takovém slovníku, zprvu úpěnlivě, pak už hartusivě. Čin přišel, jak už bývá, od jedince, a kulturní dějiny si poznamenávají, že ten jedinec byl Moravan. Dva dokonce: Pavel Váša a František Trávníček. Byla to kulturní událost, to první vydání jejich slovníku. Komu jazyk není onuci, píše od r. 1937 jinak, dbaleji. Přes všechny zvraty a epidemické nakažliviny dala se onoho roku jazyková kultura u nás na postup. S novým vydáním, jež je prací Trávníčkovou, je toho slovníku v národě 40.000 výtisků. To už něco vydá. A měl ten historický čin také důsledek další — uspil vydavatelské uskutečňování Příru-

čního slovníku Akademie. Slovník Vášuv-Trávníčkův nebude ovšem v oblíbě a rozšířenosti předstížen ani tehdy, až důležitý a velmi žádoucí podnik Akademie bude uskutečněn celý. Je mnoho a mnoho pracovních oblastí, kde pracovník nemůže hledat jazykové poučení v obsáhlém díle několikadvazkovém. „Trávníček“ byl i v tomto smyslu výborným řešením již v své podobě dvousvazkové; nynějším vydáním jednosvazkovým je tato specifická přednost dovedena na míru nejvyšší.

Řekli jsme právě „Trávníček“. Tak mu říkáme dávno už. Říkáme si, jsouce na jazykových pochybách: — Musíš se podívat do Trávníčka. — Nemohou-li se dva dohodnout o pravopisném usu, o nějakém mluvnickém tvaru, končí to zpravidla slovy: — Viš co, podíváme se do Trávníčka. — A to pak je tolik jako Roma locuta, causa finita. Není většího triumfu autorského, než říká-li se knize jménem autora. V Gebauerovi toho slova není.

FEUILLETON

Jan Čep:

STINOHRA

Náves pod vrškem; ospalá okna, bílé střechy (trochu otálené okolo komínů, s čmouhami sazí), a nade vším šedé nebe. Holá hruška tří černými větviemi na různé strany, přečnívající vrcholkem přes kalenici do prázdna sotva trochu světlejšího.

Okna jsou omrzelá hleděním, zdi unaveny stáním. Den co den tytéž lidské postavy, teď v zimě trochu přihřbené v kožích, s ušima za zdviženými límcí. Kolem poledne trochu dětského křiku; k večeru, zároveň s karmínovým stínem na sněhu, pronikavé husí kejhnutí, jako když zajede nůž.

Protější vrata se otvírají; vychází z nich zavalitá žena s hlavou zachumlanou v šále, s kabelou v ruce; její muž v železničářské čepici, s dýmku v zubech, s rukama v kapsách, zpytující pomalu barvu oblohy a pohyby kouře; dvě dívky, jedna vyprovázející druhou; přidržují si pod bradou šátky, chichotají se poskakující a otloukající si špičku pravého střevice o levý podpatek.

Známý obraz, opakující se den co den; kdykoli se pohne

klika protějších vrat, kdykoli se jedna jejich půlka oddělí od druhé, objeví se v nich buď žena s kabelou nebo muž s dýmku nebo dvě hopsající děvčata, svěřující si na rozchodnou jakási tajemství. A přece...

Zkus si položit na oči dlaň nebo zahmouřit víčka, anebo zůstaň si třeba s očima otevřenými. Scéna se najednou mění, jako když někdo vytáhne lampu a vysune zadní stěnu jeviště.

Náves není bílá sněhem, nýbrž zarostlou nízkou udupanou travou; hruška je zelená a kýve zvolna listnatými haluzemi. Dva kluci se drží kolem pasu a snaží se jeden druhého porazit; a už jsou na zemi oba, kutálející se po žlutých mochnách a přes osnaté paličky lopuchu. Slunce se odráží od vápence na silnici, od zeleného trávníku, od průčelí protějšího statku.

Vrata se otvírají; je vidět do hlubokého dvora, přes který se úprkem žene slepice s kláskem v zobáku, a za ní kohout. Pes leží u boudy s chlupatou hlavou na předních tlapách; ze dveří u hnojiště trčí udivená hlava telety. Za plotem v zahradě s mírně převalující letní vlny stromů.

Se silnice se stáčí k vratům

fůra obilí, vysoká, široká, pomalu se kymácející. Jsou do ní zapraženi dva koně skoro černí, s temněšími kroužky na mastné srsti, bujni, pohazující hlavami, tak tak přízpůsobující svůj taneční krok neohrabanému břemeni, které se vrší nad jejich hřbety. Vedle nich kráčí chůzí okázale nedbalou opálený chlapík v rezných kalhotách, špatně držících na řemeni u pasu, s prořevivými vlasy, čouhajícími zpod děravého širáku.

Řeklo by se, že schválně tak pajdá, že má schválně takové měchaté kalhoty a ošklivý širák, aby jeho vynikla švihná paráda jeho kobyl; je ostatně vidět, že přes zdánlivě nedbalou rozviklanost svých údů je jemně citliv ke každému pohybu krásných zvířat, že se s nimi dorozumívá neznatelnou hrou opratí, jazykem i rty. Tento čeledín ze staré školy, sirotek a vzdálený příbuzný, je zde čeledínem jenom napůl; říká sedlákově a selce strejčku a tetičku, a jeho děti jim říkají kmocháčku a kmotřenko. A má radost, že nikdo ve vsi nemá takové koně jako oni, a když s nimi vyjede, chlubí se jimi jako svými.

V průjezdě se zatní, fůra se tak tak protlačí pod návratím, jeden snop se utrhne a

spadne s hlučným šustotem slámy a osin. Leží chvíli na boku a frrr! — už je tu vrabec, a druhý, a také slepice běží ze dvora, a jedna cizí s nataženým krkem přes trávník. Ale na prknech pod průjezdem duní kroky; sedlák už bílý, s rozepjatou vestou nad vypouklým břichem, s masitým obličejem plným vrásek, ohýbá nohy v kolenou trochu těžce. Shýbne se pomalu, vezme snop za povříslu, ale než se otočí k odchodu, vyhlédne do návsi s dlani nad očima; po pěšině podle domů přichází slečna s dvěma mladými pány, sedlákova dcera a její městští přátelé. Slečna komihá slaměným kloboukem, směje se z daleka velikýma očima v snědé pleti, a její průvodcové mají límce od košile přeloženy přes kabáty a pošvihují tenkými hůlčičkami...

Oči trochu zamžikají, obraz na plátně představuje se zachvěje, zamžlí, a když se linie opět narovnají, je trochu změněn: táž letní náves s mochnami a s lopuchem v uvadlém trávníku, tytéž koleje, vtičené do uschlého bláta, se stáčí od silnice k protějším vratům. Obloha je zemdená žářem, tak jako listí na hrušce, tak jako kroky ženčů v podvečer, s kosou na rameni.

— Koupím Jungmanna. — Hledal jste už v Kottovi? — Nareslete Přední Asii podle Kozena. — Podíváme se do Trávníčka.

Slovníkářství je práce trávivá a sužující, vysouší a vylučuje, o zdraví připraví. Jak se nepoklonit autoru, který obtížen tolikerym úkolem jiným, dal novému vydání díla již tak dokonale zakončeného takovou míru péče stejné pracně jako obezřel. Najdete si kteroukoliv stránku, srovnáte ji s příslušnou stránkou vydání předchozích, podívte se pak té práci v detailu. A nezáleží ta práce jen v předavcích; i vynechávky zbytečnosti promlouvají výmluvnou řečí, stejně i nové a vhodnější členění některých hesel, účelnější odstavcování podhesel (u slovesných vidů), vytvoření zvláštních hesel ze slov, zařazených až dosud pod heslo svého slova výchozího (na př. heslo „šízravý“). Chtěl jsem ukázkou podat rozbor takové stránky, ale místo nestačí. Podnikněte tedy takový pokus sami.

Takové dílo nebylo nám dáno jen proto, abychom se k němu utíkali, když něco nevíme, když si něčím nejsme jisti. Má se v něm listovat a číst i bez nutkavé potřeby bezprostřední. Jen tak můžeme v sobě vymýtiti obsáhlou kategorii jazykových poklesků, kterých se dopouštíme z nevědomosti — tím, že ani nevíme, že chybujeme a v čem. Ale je tu i důvod řádu vyššího. V každém z nás žije bezprostředním životem jen část výraziva, pouhá část možností, které má a pro

nás chová jazyk. Všechno ostatní je v nás pozasuto, ve stavu afunkce. Je sice každý slovník o sobě pouhým herbářem slov; při popatření na ty preparáty květů se však rozpomeneme, že květy samy, žilvoví květy, dřímají v nás a jen čekají, abychom si je připomněli. Proto nepřestávejte na pouhém používání „Trávníčka“: odměřte si jej na dávky pravidelné a soustavné četby.

Nakladateli k díku za krásný ediční výkon zásadní připomínku: knihy takového poslání a dosahu by se neměly dostat na trh v podobě jiné než vázané. Brožovaná denní nezbytnost je statkem povážlivě rozporným. (A „rozparným“.)

Přetištěno ze Svobodných novin

Plán J. B. Priestleyho na zavedení mezinárodní výměny divadelních společností. J. B. Priestley, anglický spisovatel a dramatik, který před nedávnem navštívil ČSR jako host ministrstva informací, podal před krátkou dobou divadelnímu a literárnímu přípravnému výboru UNESCO v Paříži návrh na zavedení organizované mezinárodní výměny divadelních společností. Tento přípravný výbor souhlasí s vybudováním mezinárodního divadelního ústavu, jehož hlavním úkolem by bylo usnadnit cestování divadelních společností Evropou. Dále pořídí příklady významných her, vypsat konkurs na psaní divadelních her a provést výchovnou kulturní a technickou spolupráci mezi divadly všech národů.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

A. C. Nor: Bürkental. Obálka, kresby a litografie Václava Maška. Graficky upravil Alois Chvála. Vydal Alois Hynek. Stran 244. Brož. 190 Kčs, váz. 230 Kčs.

Emil Ludwig: Duch a čin. (Rozmluvy s Masarykem.) Z rukopisu přeložil František Kubka a Vasil K. Škrach. Nakladatelství Čin. Stran 237. Brož. 96 Kčs.

Otakar Matoušek: Clovek kritizuje přírodu. Obálka a úprava Jaroslava Švába. Vydal Václav Petr v Praze. 118. svazek edice ATOM. Stran 301. Brož. 99 Kčs.

Karel Horký: Na shledanou. Feuilletony. Druhé vydání knihy Pískání v lese, přepracované a rozšířené, vydal za redakce A. C. Nora jako VII. svazek edice Český humor nakladatel Alois Hynek. Ilustroval Fr. Škořepa, graficky upravil Alois Chvála. Stran 244. Brož. 96 Kčs, váz. 120 Kčs.

Otakar Růžička: Italsky od A do Z. Předmluvu napsal Ettore lo Gatto, řádný profesor římské university. Nakl. Orbis. Stran 470. Cena brož. 140 Kčs.

Jiří Škvor: Polnice. Vydal Miroslav Hrádek v Nymburce. Stran 91, brož. 40 Kčs.

Emanuel Boháč: Erchestrion. Básně. Vydaly Rozhlády, SSM Ružomberok. Obálka a frontispice Róbert Dúbravec. Strán 51.

Frant. Šnajberková: Dívky v zahradách. Dívčí román. Obálka malířky Toyen. Nakladatelství Čin. Stran 445. 156 Kčs.

Jiří Brdečka: Limonádový Joe. Za redakce A. C. Nora vydal jako IV. svazek edice Český humor nakladatel Alois Hynek v Praze. Ilustroval a obálku navrhl autor - grafickou úpravu provedl Al. Chvála. Stran 280. 114 Kčs.

Dr. Jan Brabeč: Úspěšný člověk v podnikání. Vydalo Tiskářské a vydavatelské družstvo čs. obchodnictva v malé edici čs. podnikání, kterou řídí Frant. Přeučil. Obálka a kresby atelier Kroupa. Stran 250, 96 Kčs.

Josef Král: Nad člověkem a společností. Návrh obálky a úprava Frant. Ketzek. Nakladatel Alois Svoboda. Edice Průhledy, svazek 2. Rediguje Dr. L. Milde. 65 Kčs.

Jiřina Popelová: Hovory s nenarozeným. Nakl. Václav Petr. Stran 30. 7 Kčs.

R. Štimpl: Bumbulín a Cvrčinek. Ilustroval a graficky upravil Vladimír Babula. Vydalo nakladatelství Domov v Předměstí. Stran 114. Váz. 180 Kčs.

Míla Pachnerová: Manželský slabikář. Kresby a úprava Richard Landra. Aventinum, nakl. dr. Ot. Storch-Mariena. Stran 331. Kčs 114.— 142.— váz.

Emil Vachek: Německá válka. Díl IV. Typograf úprava a obálka: Vilém Ambrosi. Obrázková část: Vladimír Rýpar. Nakl. Neubert a synové. Stran 281, 180 Kčs.

Otakar Jandera: Sport mladých. 24 fotografických snímků. 162 kreseb. Typografická úprava a obálka K. Telge. Nakl. Práce. Stran 284, brož. 100 Kčs, váz. 125 Kčs.

Najednou shon, ženské výkřiky, chraptivý mužský hlas. Na cestě k vratům voják, dragoun v červených kalhotách, s kníry přes ústa, s čepicí na uchu: náš čeledín, první ze vsí, který se vrací odtamtud, který to viděl, který byl v tom. — Ženské si na něho mohou sáhnout; je to opravdu on, živ a celý; byl tam a vrátil se, byl tam, kde jsou druzí, ti jejich. Neviděl snad toho, a toho...? Starý dragoun, jehož kníry znatelně zpopelavěly, dělá veliký unavený posunek, v kterém přese všechno cítíte trochu koketní nadsázky; že se mu přese všechno chce hrát trochu hrdinu v očích těchto ženských, které spínají ruce.

„Ach, kdybych vám měl vypravovat... Lublin... Krasnik...“

A opět letní náves — vždycky nejspíše letní náves se sluncem v koruně hrušky, která přechází přes kalenici do světelného modra. Chvillemi jenom, na mžik oka, proude do teplých barev léta bílé prostěradlo sněhu jako náhlé zastuzení; žena zachumlaná v šále pospíchá s kabelou po cestě špatně prošlapané, na které to kvílní mrazem, a dvě dívky, pořád ještě na rozchodné, ůkají špičkou střevice o podpatky.

Ale paměť, podivně ztrnulá, nemusí ani mnoho zápasiti: s otevřenýma očima vidí a nevidí...

Ještě jednou tvář čeledína, tentokrát pod černým světečním kloboukem na kozlíku vyleštěného kočáru. Koně mají sčesané hřívy, štíhlé nohy jim hraji, boky se lesknou. Kola, otáčejíce se, metají světelné šipy.

Starý čeledín veze nevěstu, a nevěstou je slečna Klára, dcera sedlákova. Nemá závoj ani vlečku; střízlivý tmavý kostým, na hlavě klobouk, veliké oči v přísně pobledlém obličejí. Vedle ní pán v prostředních letech, s lysým čelem, s krátce přistřiženými knírkami — pan ženich. Starý čeledín je zřejmě nespokojen s touto svatbou příliš moderní. Málem je nevezl vůbec, málem se ani neukázal se svým spřežením a nevezl do rukou bílé opraté; slečna Klára a pan ženich málem jeli k oddávkám v automobilu.

Jedou sami, starý sedlák za nimi zavírá vrata. Selka churaví; už půl roku nevstává z postele.

A potom vyjíždí ze vrat jiný kočár, vysoký, stříbrný, se skleněnými stěnami, ovesněný věnci s černými pentlemi, po-

psanými zlatým písmem. „Poslední sbohem“, - „Na shledanou“, „Naši drahé...“ — Na hlavách koní se kývají černé chocholy, ale jsou to jiní koně, a na strémě kozlíku nesedí náš známý. Dlouhý černý průvod se víne za pohřebním vozem, zvonek na věži klínká, obecní modlař se u božích muk odprošuje za nebožku.

Vrata zůstávají od té doby zavřena; praží do nich slunce, děst po nich kreslí klikaté čáry. Koleje od silnice zarůstají mochnou a zpupnými kefi lopuchu.

Tvář starého sedláka bloudí ještě nějaký čas, osamělá, od okna k oknu; vrásky se do ní zarývají čím dál tím hlouběji, na oči se klade cosi šedého a neprůhledného. Jednoho dne se tvář za oknem neobjeví, a potom se zase víne ode vrat černý průvod za kočárem, ověšeným věnci a pozlacenými pentlemi.

Do tetelení vlahých stínů, do modrého a zlatého ovzduší nekonečného letního dne proude opět bílá náves pod sněhem. Bázlivé stíny, které se na okamžik přiblížily k povrchu naší hladiny, couvají rychle do hlubin. Paměť může sotva zachytit nedokončený posunek, načatá a nedořečená slova, výraz

provinilé lítosti. Ani veliký neohrabaný vůz obilí, dráždící bujně spřežení ke kroku tafka tanečnímu, jako by neměl soudržnosti a hmotné tíhy; najednou je pryč, rozplynule, vysvát vzduchem. Ještě se mihne tvář vozky, čeledína v dragounské čepici, pod černým světečním širákem, naposledy za rakví hospodářovou; a pak už brzo nesou jeho samotného, umazaného prachem a krví. Starý dragoun nemřel v posteli: zabil se, jeda opilý na kole se svatby dceriny...

Okna jsou omrzela hleděním, zdi jsou unaveny stáním. Sníh se k večeru zalévá karmínovým stínem a v houstnoucím soumraku se dere holý vrcholek hrušky nad kalenici, k nebi sotva o něco světlejšímu.

Tesknota srdce odívá listím ten třelící černý výhonek, a nad zeleným trávníkem, posepým: pampeliškami, kleně nesmrtelné modré nebe. Stíny utonulých tváří se ještě na okamžik vynořují k hladině, a klesají nazpět, zavražděny huším kechnutím, probodávajícím náves z jednoho konce na druhý.

Z knihy „Polní tráva“, která vyšla koncem minulého roku v nakladatelství Fr. Borový.